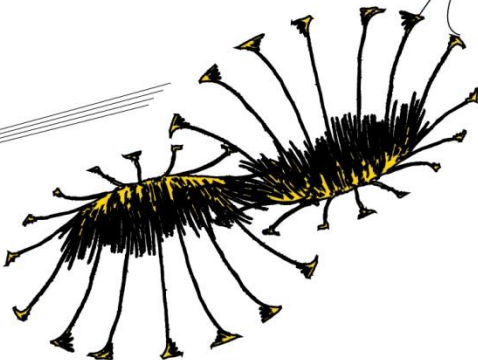

De samenhang tussen cultuurbezuinigingen en cultuurbeleid; een case-study

Bachelorthesis

Bart Elferdink
S0200972

Eerste begeleider: Prof.dr. A. Need
Tweede begeleider: Dr. M.R.R. Ossewaarde

Eindversie 21-02-2016

Samenvatting

Cultuurbezuinigingen zijn een brisant onderwerp in politiek en maatschappij. De overheid heeft subsidies weggenomen; in plaats daarvan moet de culturele sector zelfbedruipend worden in de markt. Een waarde als emancipatie heeft plaatsgemaakt voor ondernemerschap en vermindering van het aanbod. Om deze landelijke bezuinigingen te begrijpen is als casus filmhuis, theater en expositieruimte Concordia in Enschede onderzocht. Wat is de samenhang van bezuinigingen op een culturele instelling met haar beleid en functie in de samenleving? Er is uitgebreid kwantitatief onderzoek gedaan naar de gesubsidieerde culturele sector, waarbij de conclusie eensgezind is dat het ontbreken van subsidies leidt tot een minder diverse programmering, minder highbrow voorstellingen en een onaantrekkelijker vestigingsklimaat. Een kwalitatieve focus ontbreekt echter; daar probeert dit onderzoek een invulling aan te geven. Door de beleidsbepalers van Concordia te interviewen, wordt er een beeld geschetst van een culturele organisatie die te maken heeft met een zich terugtrekkende overheid en veranderingen die daarmee gepaard gaan. Het blijkt dat Concordia sinds de bezuinigingen meer belang is gaan hechten aan bezoekersaantallen, toegankelijkheid, een bredere doelgroep en ondernemerschap. Het theateraanbod is teruggeschroefd in termen van kwantiteit en kwaliteit, wat de aantrekkelijkheid van Enschede voor hoogopgeleiden aantast. Sommige geïnterviewden geven echter aan dat de cultuurbezuinigingen weliswaar samenhangen met de beleidsveranderingen, maar niet per definitie de oorzaak zijn.

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelorscriptie over de samenhang tussen cultuurbezuinigingen en cultuurbeleid bij filmhuis, theater en expositieruimte Concordia te Enschede. Deze scriptie is de afronding van mijn bachelorstudie bestuurskunde aan de Universiteit Twente. Nadat ik vijf jaar vrijwilliger was geweest bij Concordia (ongeveer de helft van mijn studententijd), leek het mij een logisch gevolg onderzoek te doen naar deze organisatie. Ook de tegenstelling tussen de Dionysische, onkenbare wereld van de kunsten en de Apollonische, berekenende ratio van de wetenschap trok mijn aandacht. Misschien is het een aanbeveling om de wetenschap eens vanuit het kritisch oog van een theatermaker te laten onderzoeken.

Graag wil ik Prof. Dr. Ariana Need en Dr. Ringo Ossewaarde bedanken voor het begeleiden van mijn bacheloronderzoek. Ook wil ik Anouk Prins en Martin Evertzen bedanken voor de begeleiding van mijn algehele studietraject. Een woord van dank aan Dr. Matthias de Visser voor zijn eerlijke advies. Ten slotte bedank ik Willemijn, voor haar onvoorwaardelijke steun.

Bart Elferdink

Enschede, februari 2017

Inhoud

1	Introductie	5
1.1	Bezuinigingen op cultuur	5
1.2	Concordia	6
1.3	Onderzoeksvragen	7
1.4	Onderzoeksaanpak.....	8
1.5	Relevantie.....	8
2	Theoretisch kader	10
2.1	Smaak	10
2.2	Markt	11
2.3	Stadsbelang.....	12
2.4	Conclusie	12
3	Methodologie.....	14
3.1	Onderzoeksontwerp.....	14
3.2	Interviewmethode	14
3.3	Data-analyse	15
3.4	Conclusie	17
4	Resultaten	18
4.1	Cultuur in tijden van rendementsdenken	18
4.2	High en low culture	19
4.3	De functie van een culturele instelling in de maatschappij	22
4.4	Conclusie	23
5	Conclusie	24
5.1	Deelvraag 1.....	24
5.2	Deelvraag 2.....	25
5.3	Deelvraag 3.....	26
5.4	Hoofdvraag.....	27
5.5	Implicaties en aanbevelingen	28
6	Referentielijst	29
	Appendix A	33
	Appendix B	47
	Appendix C	54
	Appendix D	60
	Appendix E.....	69

1 Introductie

“Onder het vorige kabinet zijn bij de inrichting van de culturele basisinfrastructuur 2013-2016 scherpe keuzes gemaakt. Ondernemerschap, publieksbereik en vermindering van het aanbod werden dominant. Heel duidelijk werd dat cultuursubsidiëring geen vanzelfsprekendheid is.”

Jet Bussemaker, Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, kamerbrief over cultuur in beeld, pp. 2, december 2014.

1.1 Bezuinigingen op cultuur

Het Nederlandse kunst- en cultuurbeleid ontstond binnen de Nederlandse verzorgingsstaat, om redenen van emancipatie en toegankelijkheid. Subsidies waren er in overvloed. In de crisis van de jaren tachtig bleek het cultuurbeleid te kostbaar, waarna de sector zichzelf meer moest onderhouden. De focus kwam te liggen op het vergroten van de efficiëntie en het bereiken van een groter publiek (Hemel, 2010).

Per 1 januari 2013 bezuinigde de overheid 200 miljoen euro op de gesubsidieerde culturele sector, ruim 21 procent van het totale budget (Bussemaker, 2014). Daar zijn nog 125 miljoen euro aan bezuinigingen door provincies en gemeenten bijgekomen (Van Kampen, 2014; Volkskrant, 2014). In totaal kregen 265 instellingen in 2013 subsidie van een overheid. Tweederde van deze instellingen kreeg in 2013 minder meerjarige subsidie (van Rijk, provincie of gemeente) dan in 2012 (Bussemaker, 2014).

De recentste publicatie van De Algemene Rekenkamer (2015) constateert dat cijfers na 2013 niet beschikbaar zijn. Van de 137 theater- en dansgezelschappen, orkesten, musea en festivals die sinds 2013 geen rijkssubsidie meer krijgen, zijn er dat jaar 23 ter ziele gegaan. In hoeverre de bezuinigingen direct verantwoordelijk zijn voor de gesneuvelde instellingen is onduidelijk. Het is ook onduidelijk hoe andere instellingen nog wel konden voortbestaan (Algemene Rekenkamer, 2015). Ten aanzien van de nieuwe subsidieperiode (2017-2020) beschikt de Tweede Kamer volgens de Rekenkamer over onvoldoende informatie om tot een besluit te komen. Evenwel heeft het Ministerie van OCW in juni 2015 (OCW, 2015) de

bezuinigingen onverminderd en ongewijzigd doorgezet in de aankomende basisinfrastructuur van 2017 tot 2020.

De Raad voor Cultuur (2014), het wettelijke adviesorgaan van de regering en het parlement op het terrein van kunst, cultuur en media, schat dat overheden in 2014 naar verwachting een half miljard euro minder uitgeven aan kunst en cultuur dan in 2011. Ze stelt dat het culturele kapitaal een belangrijke factor is voor een welvarende, aantrekkelijke stad. *“Culturele voorzieningen bepalen in belangrijke mate de identiteit en eigenheid van de stad.”* (Raad voor Cultuur, 2014, pp. 16) Dit wordt ondersteund door De Brabander & Gijsbrechts (1992), die stellen dat culturele initiatieven een sociale en economische invloed uitoefenen.

In het rapport ‘Cultuur herwaarderen’ van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (Schrijver, 2015) wordt gepleit dat de culturele waarde van kunst voorop moet staan, niet het maatschappelijk of economisch nut.

1.2 Concordia

Filmhuis, theater en expositieruimte Concordia te Enschede heeft een bezuinigingstaakstelling opgelegd gekregen van € 50.000,- in het jaar 2013 en € 200.000,- per 1 januari 2014, een korting van 17 procent (Concordia, g.d.; Tubantia, 2013). Per 1 januari 2015 voert de gemeente Enschede een bezuiniging van 400.000 euro in op de exploitatie. In totaal bedragen de opgetelde bezuinigingen op Concordia over de periode 2012-2017 650.000 euro. De organisatie gaat van 21 fte in 2013 naar 10 fte in 2015, het gebruik van expositieruimte 21roza wordt beëindigd (Gemeente Enschede, 2014).

De gemeente investeert 500.000 euro in de verbouwing van de theaterzaal t.b.v. uitbreiding van de filmprogrammering, alsmede in de verbouwing van het hoofdkantoor om het een ambassade van Roombeek Cultuurpark in het stadshart te laten zijn (Gemeente Enschede, 2014).

In protest tegen de verbouwing van het theater ondertekenden meer dan vijftig bekende namen uit de Nederlandse kleinkunstwereld medio 2014 een open brief aan het Enschedese gemeentebestuur (Tubantia, 2014):

“Nadat jaren terug de foyer al is verdwenen en het prachtige zaaltje van een ‘theater aan de markt’ tot een haast geheime schuilkerk werd, verstoep in een hoek van een café, wordt nu de theaterfunctie weggehaald. De 160 theaterstoelen worden vervangen door 100 bioscoopstoelen en zes dagen per week worden er films vertoond.

Niet omdat er behoefte is aan nog een filmzaaltje in Enschede of dat er geen andere ruimtes hiervoor beschikbaar zijn, maar ‘omdat film draaien niets kost’, zo mochten wij vernemen. Het kost echter wel degelijk wat. Het betekent een flinke verdere stap in het definitief laten verdwijnen van het theater Concordia.”

Inmiddels is de verbouwing gerealiseerd; de theaterzaal wordt voornamelijk gebruikt voor filmvoorstellingen.

1.3 Onderzoeksvragen

In deze bachelorscriptie wil ik onderzoeken wat de samenhang is van bezuinigingen op het beleid van een culturele instelling en haar functie in de maatschappij. Als casus wordt filmhuis, theater en expositieruimte Concordia gebruikt. De onderzoeksvraag is: *Hoe hangen de cultuurbezuinigingen samen met het beleid en de functie van filmhuis, theater en expositieruimte Concordia sinds 2013?*

De conceptualisatie van de begrippen uit de onderzoeksvraag gaat als volgt. Onder ‘cultuurbezuinigingen’ wordt verstaan het geheel aan maatregelen waaraan Concordia vanuit de overheid onderworpen wordt. ‘Beleid’ beslaat zowel het artistieke als het organisationele beleid. De ‘functie’ behelst een waaier aan begrippen: nut; zin; noodzaak; rol; doel; potentie; visie; ‘het bestaan’ dan wel ‘existeren’ van Concordia an sich. Onder Concordia verstaan we de gehele organisatie, inclusief medewerkers, vrijwilligers, directie, Raad van Toezicht, programmeurs, gebouwen en infrastructuur.

Deelvraag 1: *Welke beleidsveranderingen hebben de bezuinigingen veroorzaakt in de organisatie vanaf 2013?* Het beantwoorden van deze vraag brengt veranderingen aan het licht die de organisatie heeft doorgemaakt na de bezuinigingen in 2013. Duidelijk moet worden wat de invloed van kale cijfers in de realiteit teweeggebracht heeft.

Deelvraag 2: *Wat zijn de artistieke doelstellingen voor Concordia als culturele instelling voor en na 2013?* Welke doelen stelt Concordia zichzelf? Hoe uit zich dat? Hoe verhouden deze doelstellingen zich voor en na 2013? Dat zijn vragen die onder deze deelvraag vallen. Het doel van de deelvraag is te expliciteren welke artistieke ambities een culturele instelling had en heeft.

Deelvraag 3: *Wat is de functie van Concordia in de Enschedese gemeenschap?* Deze deelvraag behandelt de rol van een culturele instelling in de samenleving. Onderzocht wordt wat de functie van Concordia in feite is. De vraag dwingt Concordia haar eigen organisatie te

analyseren door buiten zichzelf te treden. Het doel van de vraag is zelfreflectie op het nut en de zin van een culturele instelling.

Samen beantwoorden de deelvragen de hoofdvraag. Deelvraag 1 gaat ondubbelzinnig in op de veranderingen die cultuurbezuinigingen in de organisatie hebben aangebracht. Uit deelvraag 2 blijken de artistieke doelstellingen van Concordia en hoe zich dat (voor en na 2013) vertaalt in haar artistieke beleid. De derde deelvraag analyseert door middel van reflectie de functie van Concordia in de maatschappij.

1.4 Onderzoeksaanpak

Omdat het onderzoek zich richt op ideeën, motieven en beweegredenen, is er gekozen voor een kwalitatief onderzoeksontwerp. Ook doelstellingen en ambities komen in interviews beter tot uitdrukking dan in beleidsstukken: beleidsstukken zijn immers formele documenten die niet elke indirecte ambitie vastleggen. Er wordt gezocht naar de samenhang van cultuurbezuinigingen met beleid en functie, naar de betekenis van een organisatie in tijden van een zich terugtrekkende overheid. Om de zeggingskracht van een culturele instelling te onderzoeken geeft een kwalitatief onderzoek de nauwkeurigste benadering.

Hoewel er veel kwantitatief onderzoek gedaan is naar theaterbeleid – Austen-Smith (1980); DiMaggio & Stenberg (1985); Werck et al. (2008); O'Hagan & Neligan (2005) – mist er een kwalitatieve focus die hun bevindingen met elkaar verbindt in de praktijk. Door beleid, doelstellingen en functie samen te voegen, ontstaat een grondig beeld van een culturele instelling.

In het theoretisch kader wordt ingegaan op zowel genoemde onderzoeken naar theaterbeleid, als diverse kunstsociologische benaderingen over de waarde van kunst.

1.5 Relevantie

Zoals de Rekenkamer (2015) stelde, is het effect van de bezuinigingen noch de coping-strategieën van overlevende culturele instellingen duidelijk. De relevantie van het onderzoek bestaat daarom onder meer uit inzicht in het beleid waarmee een instelling die gekort wordt op haar financiering het hoofd boven water kan houden. Anderzijds wordt het standpunt van De raad voor cultuur (2014), over het belang van cultureel kapitaal, concreet vanuit Concordia onderbouwd. Bezuinigingen op cultuur hebben de afgelopen jaren een stroom aan protesten

opgeleverd. Naast de kleinkunstenaars die bezwaar aantekenden tegen het teloorgaan van de bonbonnière in Concordia (Tubantia, 2014), schreven meer dan dertig mensen uit de internationale theaterwereld een open brief aan de staatssecretaris van Cultuur Halbe Zijlstra over de schade die aangericht zal worden (Bockma, 2010). In die zin behandelt het onderzoek een maatschappelijk brisant en actueel probleem, wellicht zal het een antwoord geven over de waarde en betekenis van de gesubsidieerde culturele sector.

2 Theoretisch kader

Spreekt men over kunst, dan spreekt men over smaak. Een operette trekt minder bezoekers dan een voetbalwedstrijd. Waarom zouden bepaalde kunstvormen het verdienen om gesubsidieerd te worden? Ligt het niet aan haarzelf, dat ze niet kan functioneren in de markt? Is kunst voor de elite, of strekt haar waarde zich verder uit? In dit hoofdstuk worden de elementen smaak, markt en stadsbelang vanuit de wetenschappelijke literatuur voorgesteld. Alle drie zijn van invloed op zowel overheidsbeleid ten aanzien van cultuur als het beleid en de functie van een culturele instelling.

2.1 Smaak

Jeremy Bentham (1825, pp. 206) stelde: *“Alle vooroordelen terzijde heeft het spel push-pin evenveel waarde als de kunsten en wetenschappen van muziek en poëzie. Als het spel meer plezier oplevert, is het waardevoller dan beide. Iedereen kan push-pin spelen: van poëzie en muziek genieten slechts enkelen. (...) Als poëzie en muziek de voorkeur verdienen boven push-pin, moet dat zijn omdat ze erop gericht zijn degenen te bevredigen die het moeilijkst zijn om te plezieren.”* John Stuart Mill (1863, pp. 14) reageerde op Bentham met de uitspraak: *“Het is beter een ontevreden mens te zijn dan een tevreden zwijn; beter een ontevreden Socrates te zijn dan een tevreden dwaas. En als de dwaas of het zwijn een andere mening zijn toegedaan, is dat omdat zij alleen hun eigen kant van de kwestie kennen. De ander in de vergelijking ziet beide kanten.”*

Deze discussie behandelt het fenomeen smaak: het verschil tussen ‘lowbrow’ en ‘highbrow’; tussen ‘low culture’ en ‘high culture’. Kwantitatief onderzoek naar diversiteit in theaterprogrammering wijst uit dat highbrow voorstellingen afhankelijk zijn van subsidie. Austen-Smith (1980) toont aan dat subsidies een grotere mate aan highbrow voorstellingen opleveren; zonder subsidies is dit niet het geval. DiMaggio en Stenberg (1985) concluderen dat afhankelijkheid van de markt een minder cultureel diverse programmering creëert. Werck et al. (2008) beargumenteren dat minder subsidies leiden tot een laagdrempeliger aanbod dat meer publiek trekt. In de kwestie tussen low culture en high culture blijkt dat, ten aanzien van theater, er zonder subsidie geen keuze voor high culture mogelijk is. Hoewel push-pin en theater evenveel waard zouden kunnen zijn, is er zonder subsidie nog enkel push-pin.

De Franse socioloog Pierre Bourdieu (1984) koppelt culturele smaak aan klasse: goede smaak wordt opgelegd door paternalistische elites. Hoewel Bourdieu veel geciteerd is, bestaat

hierover discussie in de wetenschappelijke literatuur. Janssen (2005) stelt vast dat deze hiërarchische verschillen tussen cultuur nauwelijks meer bestaan. De gemeenschappelijke gronden over de aard en kwaliteit van cultuuruitingen zijn daardoor afgenomen. Met dit cultuurrelativisme lijkt het publiek zich te scharen achter Bentham. Ook volgens Carel Peeters (2008, g.p.) bestaan de elites niet meer: *“Bourdieu's idee dat de goede smaak afkomstig was van wie het in economisch, cultureel en sociaal opzicht voor het zeggen had, een elite die voor kwaliteit en continuïteit zorgde, is verleden tijd. De dominante smaak wordt nu bepaald door de boven alle rangen en standen staande commercie en de daarbij horende commerciële smaak.”* Niet de elite, maar de markt dicteert de cultuur.

In een samenleving waar culturele instellingen meer en meer moeten overleven in de markt, worden zij voor keuzes gesteld: in hoeverre wordt vastgehouden aan een highbrow programmering wanneer deze markttechnisch niet rendabel is? Wat moet er veranderd worden om het hoofd boven water te houden en wat betekent dat voor de essentie van de organisatie? De vraag is hoe Concordia als culturele instelling in zwaar weer daar zelf over denkt.

2.2 Markt

In *Regels van de kunst* (1992) stelt Bourdieu dat in het veld van de kunsten sprake is van een ‘illusio’. Deze sociale fictie is het collectieve geloof in de zinnigheid van wat binnen het veld wordt uitgevoerd. Volgens Bourdieu wordt in het kunstenveld de ontkenning van de economische realiteit als legitiem beschouwd: alles wat met geld te maken heeft is irrelevant en zelfs schadelijk voor het veld. Het beeld van de onafhankelijke kunstenaar die niets met de markt te maken heeft. Kunstsocioloog Pascal Gielen (2005) voegt daaraan toe dat het functioneren van een artistiek of wetenschappelijk veld niet samenvalt met een kapitalistische marktlogica.

Deze afkeer van de markt wordt veroorzaakt door wat in de economische theorie marktfalen wordt genoemd. Volgens Baarsma et al. (2010) gebeurt dat wanneer de prijs van een product of dienst onvoldoende alle baten en kosten weergeeft die relevant zijn in de productie ervan. De directe baten van een toneelstuk of expositie zijn niet in geld uit te drukken, wat hun waarde weerloos maakt in de markt. De kosten worden daarentegen alleen maar hoger, zo blijkt uit deze analogie van Rutger Bregman (2014, g.p.): “Toen Mozart in 1782 zijn veertiende strijkkwartet in G-majeur (K. 387) componeerde, waren er vier mensen nodig om het uit te voeren. En nu, 250 jaar later, zijn het er nog steeds vier. Wie de

productiviteit van zijn strijkkwartet wil opvoeren, kan hoogstens ieder jaar iets sneller gaan spelen. Anders gezegd: sommige zaken, zoals muziek, zijn niet zomaar efficiënter te maken. Terwijl we een koffiezetapparaat steeds sneller en goedkoper kunnen produceren, kun je een ober hoogstens harder laten rennen.” De kosten voor een culturele instelling worden dus alleen maar hoger, terwijl het product gelijk blijft: door arbeidsdeflatie kan de prijs van een kaartje onmogelijk alle kosten dekken, zonder exorbitant hoog te worden. Ondanks arbeidsdeflatie en marktfalen, moeten podiumkunstinstituten vanaf 2013 21,5 procent aan eigen inkomsten binnenhalen, en zijn dus onderhevig aan rendementsdenken (Zijlstra, 2011).

2.3 Stadsbelang

Directe baten van kunst zijn dan niet economisch uit te drukken, indirecte baten zijn dat wel. Zo stellen De Brabander en Gijsbrechts (1992) dat behalve cultuurspreiding- en consumptie, culturele initiatieven een sociale en economische invloed uitoefenen. Het stedelijke culturele aanbod beïnvloedt toeristen en mensen die zich in de stad willen vestigen. Daarnaast trekken highbrow kunstvormen hoogopgeleide inwoners aan. Vooral welvarende mensen voelen zich aangetrokken tot een stad op basis van het culturele aanbod, zo blijkt uit onderzoek naar Den Haag en Amsterdam (Ebels en Ostendorf, 1991). Het belang van een culturele instelling is dus niet slechts voor de ‘happy few’.

Andersom geldt dat het culturele aanbod deels wordt bepaald door de inwoners van een stad. O’Hagan & Neligan (2005) tonen aan dat naast overheidssubsidie het gemiddelde lokale inkomen van invloed is op de diversiteit van theaterprogrammering. Een goed cultureel aanbod zou dus synergie kunnen creëren, zoals Roels (1988) zegt: “De ervaring van de antropologie heeft aangetoond dat economische ontwikkeling bepaald wordt door culturele ontwikkeling.” De lange termijnvisie van een stad is gebaat bij deze indirecte belangen.

2.4 Conclusie

Wat smaak betreft bestaan er diverse interpretaties in de literatuur; kwantitatief onderzoek wijst echter uit dat zonder subsidie louter lowbrow voorstellingen overleven in het theatersegment (Austen-Smith, 1980; DiMaggio & Stenberg, 1985; Werck et al., 2008). Dat wordt veroorzaakt door een imperfecte markt: directe baten van theater en exposities zijn dusdanig impliciet dat hun waarde weerloos is als zij overgeleverd zijn aan de markt. Indirecte baten zorgen er daarentegen voor dat een stad aantrekkelijker wordt voor hoogopgeleide en welvarende inwoners wanneer het culturele aanbod toereikend is. Op basis

van de literatuur kan een aantal verwachte antwoorden gegeven worden op de onderzoeksvraag. Door de bezuinigingen en een grotere afhankelijkheid van de markt zou de programmering van Concordia minder diversiteit kunnen tonen. In haar doelstellingen zou het bereiken van een groter publiek meer gewicht kunnen hebben. Ten slotte zou haar functie als podium voor high culture in Enschede af kunnen nemen, hetgeen de stad minder aantrekkelijk voor hoger opgeleiden maakt.

3 Methodologie

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd op welke manier het onderzoek uitgevoerd wordt. Allereerst wordt beargumenteerd waarom er voor het kwalitatieve onderzoeksontwerp gekozen is, daarna wordt uitgelegd welke interviewvorm gebruikt wordt. In het derde deel wordt toegelicht wat de inhoud van de interviews is.

3.1 Onderzoeksontwerp

Kwalitatief onderzoek heeft als doel situaties en gebeurtenissen te begrijpen en te interpreteren (Baarda et al., 2000). Bij een culturele instelling die te maken heeft met bezuinigingen en een veranderende plaats in de samenleving, bieden kwalitatieve inzichten een aanvulling op kwantitatieve gegevens als bezoekersaantallen, toegangsprijzen en omzet. Van het beleid en de functie van een culturele instelling worden de aard en waarde onderzocht, niet de winstgevendheid of return on investment.

Er is gekozen voor een single case study: filmhuis, theater en expositieruimte Concordia. Swanborn (2000) stelt dat een dergelijk ontwerp geschikt is om gedetailleerde kennis te verkrijgen over een specifiek probleem in een specifieke setting. Omdat de invloed van bezuinigingen op het beleid en de functie van Concordia onderzocht wordt, is er sprake van een beschrijvend kwalitatief onderzoek.

Het onderzoek maakt gebruik van interviews. In de gesprekken kunnen respondenten een illustratief beeld geven van de huidige situatie, de situatie voor de bezuinigingen en de ideale situatie.

3.2 Interviewmethode

Mensen die verbonden zijn aan Concordia worden geïnterviewd aan de hand van een semigestructureerd interview (Flick, 2009). Door een open beginvraag en daarop door te vragen worden de onderwerpen uitgediept. Er is een logische volgorde vastgesteld, waarvan afgeweken kan worden als het gesprek daarom vraagt: de onderwerpen worden wel allemaal behandeld. Deze manier van dataverzameling is waardevol, omdat geïnterviewden hun visie en ideeën duidelijk aan het licht kunnen brengen.

De vijf geïnterviewde personen zijn geselecteerd op basis van hun verschillende invalshoeken en betekenis in de organisatie. Doordat Concordia slechts 10 fte aan personeel

heeft, wordt een groot deel van de organisatie geïnterviewd. De respondenten hebben diverse rollen binnen de organisatie en geven zodoende een alomvattend beeld van de instelling.

Interviews nemen maximaal een uur in beslag. De gesprekken worden opgenomen, daarnaast zijn er aantekeningen. De geïnterviewden zijn: de directeur, de programmeur van theater, de programmeur van film, het hoofd expositie, het hoofd communicatie.

Waarop is de keuze voor hen gebaseerd? De directeur heeft een algeheel beeld van de organisatie en een sturende rol. Beide programmeurs en het hoofd expositie leiden respectievelijk hun eigen onderdeel binnen Concordia: theater, film en expositie. Het hoofd communicatie verzorgt ten slotte de publieke en zakelijke kant van de organisatie.

3.3 Data-analyse

Aan de hand van de onderzoeksvragen en de concepten uit het theoretisch kader zijn de interviewvragen opgesteld. De antwoorden op de interviews bieden de gegevens waarop dit onderzoek is gebaseerd.

Deelvraag 1: Welke beleidsveranderingen hebben de bezuinigingen veroorzaakt in de organisatie vanaf 2013?

Wat zijn de verschillen tussen Concordia anno 2016 en Concordia voordat er sprake was van de bezuinigingstaakstelling? Deze vraag leidt tot een gesprek waarin ten minste de volgende elementen aan bod komen: het gevolg van de bezuinigingen; de veranderingen die zij veroorzaakt hebben; hoe zich dat vertaalt in het beleid van de organisatie; in hoeverre Concordia te maken heeft met marktfalen; hoe Concordia inspeelt op de markt.

Deelvraag 2: Wat zijn de artistieke doelstellingen voor Concordia als culturele instelling voor en na 2013?

Hoe kijkt Concordia vooruit? Deze vraag brengt een gesprek teweeg met daarin ten minste deze elementen: de doelen die zij zichzelf stelt; het verschil met doelstellingen voor 2013; hoe zich dat organisationeel uit in haar beleid; in hoeverre Concordia een highbrow programmering nastreeft; hoe zij zich cultureel divers wil onderscheiden.

Deelvraag 3: Wat is de functie van Concordia in de Enschedese gemeenschap?

Wat is de zin van een culturele instelling? De volgende elementen komen in dit gesprek in ieder geval aan bod: de rol van Concordia voorheen, nu en idealiter; zelfreflectie op de eigen organisatie; wat haar publiek is; wat haar maatschappelijke functie is; of zij een sociale dan wel economische invloed uitoefent; waarom zij zou moeten bestaan.

Deze vragen beantwoorden de hoofdvraag: *Hoe hangen de cultuurbezuinigingen samen met het beleid en de functie van filmhuis, theater en expositieruimte Concordia sinds 2013?*

Aan de hand van het volgende analysekader zijn de beginvragen opgesteld. Zowel de deelvragen als concepten uit het theoretisch kader zijn gebruikt om tot de vragen te komen.

Tabel 1. Interviewvragen

Onderzoeksvraag	Concepten	Operationalisering	Interviewvragen
Welke beleidsveranderingen hebben de bezuinigingen veroorzaakt in de organisatie vanaf 2013?	Marktfalen	Kwalitatief hoogstaande voorstellingen die weinig publiek trekken	Hoe stond en staat Concordia tegenover highbrow- voorstellingen waar weinig mensen op afkomen?
	Arbeidsdeflatie	Oplopende kosten voor theatergezelschappen	Hoe gaat en ging Concordia om met steeds duurder wordende theatervoorstellingen?
	Rendementsdenken	Zo veel mogelijk bezoekers krijgen	Hoe gaat Concordia om met het aantrekken van zo veel mogelijk bezoekers?
Wat zijn de artistieke doelstellingen voor Concordia als culturele instelling voor en na 2013?	High culture	Het richten op de ‘hogere’ kunsten	In hoeverre richt Concordia zich nog op het vertonen van cultuur in het hogere segment?
	Elite	Een elite als eventuele doelgroep	In hoeverre richt Concordia zich op een sociaal-culturele bovenlaag van de

			bevolking?
	Ambitie	De artistieke visie in de gecommercialiseerde maatschappij	Met een zich terugtrekkende overheid, hoe ziet Concordia de komende jaren artistiek gezien voor zich?
Wat is de functie van Concordia in de Enschedese gemeenschap?	De waarde van kunst	De inherente, belangeloze waarde van kunst an sich	Hoe omschrijft Concordia de waarde van kunst?
	Indirecte baten	Wat een kunstinstelling indirect oplevert voor een stad	Waaraan draagt Concordia indirect bij in Enschede?
	Maatschappelijke functie	Het bestaansrecht van een culturele instelling	Hoe definieert Concordia haar eigen bestaansrecht?

3.4 Conclusie

Voor deze bachelorscriptie wordt gebruik gemaakt van een beschrijvend kwalitatief onderzoek. De gegevens worden verzameld in de vorm van vijf semigestructureerde interviews. De gesprekken worden gevoerd door middel van open beginvragen en vastgestelde onderwerpen. Deze zijn vastgesteld op basis van de onderzoeksvragen en het theoretisch kader. De resultaten uit de interviews zullen de deelvragen en hoofdvraag beantwoorden.

4 Resultaten

Dit hoofdstuk brengt inzichten aan het licht van mensen die nauw betrokken zijn bij Concordia. In het specifiek gaat het over rendementsdenken, high en low culture en de functie van een culturele instelling in de maatschappij. Aan de hand van negen vragen geven de geïnterviewden hun ideeën en visie over de betreffende onderwerpen.

4.1 Cultuur in tijden van rendementsdenken

Ondernemerschap en publieksbereik zijn tegenwoordig dominant in de culturele sector, subsidie is geen vanzelfsprekendheid meer (Bussemaker, 2014). Bij het programmeren van voorstellingen wordt er een afweging gemaakt tussen de kwaliteit van het vertoonde en het aantal bezoekers: *‘Een zo mooi mogelijk programma voor een zo groot mogelijk publiek.’ (M)* De doelstelling is om mensen in aanraking te brengen met kunst en kunst *‘voor iedereen toegankelijk te laten zijn’.* (P)

In voorgaande jaren lagen de prioriteiten op een ander vlak, en was het geen richtlijn om zoveel mogelijk bezoekers te trekken: *‘Concordia was toen niet voor het brede publiek.’ (R)* Er werd bijvoorbeeld een lange periode geen cabaret geprogrammeerd; inmiddels is dat anders omdat *‘meer bezoekers een punt begon te worden.’ (R)* Ook wil Concordia een grotere doelgroep trekken, geven de geïnterviewden aan. De bezoekers zijn *‘toch blank, hoogopgeleid en redelijk in de slappe was.’ (A)* De instelling probeert daarom ook andere doelgroepen aan zich te binden, zoals jongeren. Voorheen was dat geen vanzelfsprekendheid: *‘Er zijn directies geweest die daar anders tegenaan keken.’ (A)*

Het spanningsveld tussen enerzijds kwaliteit en anderzijds publieksbereik probeert Concordia op diverse manieren aan te pakken. Een van deze methodes zijn aanvullende activiteiten op de drie standaard peilers: film, theater en expositie. Zo werd in 2015 Wanna Play neergezet op de Oude Markt in Enschede, een grote installatie waar schommels diverse muziektracks componeerden die samen een muziekstuk vormden. *‘Dat zou je als heel lowbrow kunnen bestempelen, want iedereen gaat lekker schommelen en heeft misschien niet eens door dat het een onderdeel is van een kunstwerk.’ (A)*

Bij exposities worden er niet minder complexe voorstellingen geprogrammeerd, maar zoekt men naar manieren om het aanbod aantrekkelijker aan de man te brengen: *‘Je doet het bijvoorbeeld op de Culturele Zondag. Dat hele evenement is erg lowbrow.’ (P)*

Wat betreft filmaanbod worden er geen concessies gedaan in kwaliteit: specialistische films die weinig bezoekers trekken worden wel ingepland, maar minder vaak. Film is bovendien een onderdeel dat geld oplevert; in het kader van ondernemerschap is het de reden dat Concordia de theaterzaal deels heeft omgebouwd naar bioscoopzaal: *'Het levert nu meer geld op omdat we meer zalen hebben.'* (M)

Om de situatie bij het theater voor de bezuinigingen te schetsen omschreef een geïnterviewde het beleid van destijds in één zin: *'Er moest een vaste lage entreprijs zijn voor publiek en we hadden een bepaalde uitkoopsom [voor gezelschappen] ongeveer in het hoofd, daar speelde je dan mee en hoeveel publiek er kwam was eigenlijk nog niet zo'n punt.'* (R) Tegenwoordig zijn de toegangsprijzen duurder geworden, maar zijn de bezoekersaantallen ook groter. Daarnaast wisselen de uitkoopsommen voor de theatergezelschappen veel sterker onderling.

Inmiddels wordt Concordia niet structureel meer gesubsidieerd voor het theater, wat implicaties heeft omdat theater een grote kostenpost is. Bezuinigingen vallen overal: zowel bij theaters als gezelschappen en producenten. *'Zalen proberen de bezuinigingen af te wentelen op de spelers.'* (R) Met theatergezelschappen wordt onderhandeld over de prijs, maar de instelling streeft ernaar *'zo veel mogelijk geld bij de uitvoerenden te krijgen'*. (W) De geïnterviewden geven aan dat het een moreel dilemma is, omdat je veel voorstellingen wilt programmeren, maar niet de uitvoerenden *'het vel over de oren wilt trekken'*. (W)

Een manier om het theater te bekostigen is door middel van verhuringen, die financieel aantrekkelijk zijn en daarnaast Concordia *'meer inbedden in de omgeving'*. (W) Als nadeel wordt aangegeven dat een 'slechte' verhuring weerspiegelt op Concordia zelf, omdat het voor *'de buitenstaander niet zichtbaar is dat het een verhuring is geweest.'* (W) Bij verhuringen wordt daarom gekeken of de voorstelling past binnen het profiel van het theater.

4.2 High en low culture

Op de vraag of Concordia zich richt op het vertonen van cultuur in het hogere segment wordt er bij film bevestigend gereageerd: *'Wij gaan niet Fast & Furious deel 32 draaien en we gaan ook niet James Bond draaien.'* (M) Als argument wordt gegeven dat het aanbod van commerciële films al groot is, *'terwijl er ook heel veel andere films uitkomen die anders misschien helemaal niet in Enschede te zien zijn'*. (M) Tevens is een van de redenen om subsidie te krijgen *'dingen te vertonen die bijzonder zijn'*. (M)

Qua exposities wordt er geprobeerd af te wisselen tussen lowbrow en highbrow: *‘Ik probeer dat wel lekker te mengen.’ (P)* Er is standaard ruimte voor meerdere exposities naast elkaar; op die manier krijgen bezoekers van beide wat mee. Lowbrow wordt bij exposities vooral gedefinieerd als laagdrempeliger: *‘Het is niet per se dat de kwaliteit van het werk minder is dan de highbrow exposities.’ (P)* Daarnaast geeft de geïnterviewde aan dat het bij een expositie lastiger te bepalen is of het op de bezoeker als cultuur uit het hogere segment overkomt: *‘Voor mij is het duidelijk, maar voor het publiek weet ik het niet. Het is moeilijk in te schatten hoe de ander kijkt.’ (P)* In plaats van inhoudelijke eisen zijn er andere maatstaven waaraan een expositie moet voldoen: *‘Het expositieprogramma is redelijk strak georganiseerd. Het moet autonome kunst zijn. Er poseren kunstenaars. Het liefst met een lokale basis, maar af en toe ook nationaal of internationaal.’ (W)*

Het theater spreekt *‘absoluut het hogere segment aan’ (R)*, maar maakt een onderscheid tussen instapvoorstellingen en specialistische voorstellingen. Sinds de bezuinigingen is daar een omslag in gemaakt. *‘De ervaring die nodig is om een voorstelling te bekijken, dat heb ik een beetje naar beneden geschroefd.’ (R)* Er worden sinds de bezuinigingen minder highbrow voorstellingen geprogrammeerd dan voorheen: *‘De laatste paar jaar was het heel highbrow, als je dat zo wilt noemen, en nu ben ik iets minder highbrow gegaan. Zonder ook maar enigszins toe te geven aan kwaliteit, maar het was wel heel specialistisch en dan is het voor een kleine groep mensen. Op een gegeven moment wordt die groep mensen gewoon te klein.’ (R)* Tegelijkertijd wordt aangegeven dat de keuze voor een andere koers weliswaar samenhangt met het moment van de bezuinigingen, maar vooral gemaakt werd door de komst van een nieuwe directie. *‘Ik neem aan dat ik dit ook had gedaan als er geen bezuinigingen waren geweest.’ (R)* Naast het vertonen van voorstellingen in het hogere segment wordt een deel van het programmeerbudget gereserveerd voor locatie- en straattheater, toegankelijk voor iedereen. *‘Ook dan zorg ik er wel voor dat het iets eigenzinnigs heeft.’ (R)*

Als aanvulling op de drie peilers film, theater en expositie worden zogeheten plusprogramma’s georganiseerd. Zo organiseerde Concordia in 2015 een drive-in-bioscoop op het Van Heekplein waar Grease vertoond werd. *‘Ja, dat was ook hartstikke lowbrow. Dus ik heb het idee dat we de lowbrow meer aanvullend maken met de highbrow.’ (A)*

Een geïnterviewde trekt een algemene conclusie over het aanbod van cultuur uit het hogere segment: *‘De inhoud is leidend. Als we dat namelijk niet doen, dan worden we een algemene organisatie. En dan bied je weinig meerwaarde.’ (W)*

Op de vraag of Concordia zich op een sociaal-culturele bovenlaag van de bevolking richt wordt wisselend gereageerd. Twee geïnterviewden zeggen van niet: *‘Nee. Absoluut niet.’*

Ons motto is 'kunst toegankelijk maken voor iedereen' en dat is echt iedereen.' (M) Een van hen geeft aan dat de toegankelijkheid in de praktijk gebracht wordt door de voorstellingen over de doelgroepen te verspreiden: *'We willen er echt gewoon voor iedereen zijn. Dus, we kunnen ons wel met een aantal voorstellingen op een specifieke groep richten, maar dan moet ik me in een heel jaar ook op een andere groep gaan richten. Zodat we wel iedereen in een heel jaar hebben bereikt.'* (P)

Drie geïnterviewden vertellen van wel: *'Daar richten we ons zeker op. Ja, die komt al bij ons. Ik denk dat de sociaal-culturele bovenlaag voor een heel groot deel misschien, 80 procent denk ik, ons wel weten te vinden.'* (A) Een van hen geeft aan dat Concordia zich richt op de cultuurliefhebber en het aanbod daarop is afgestemd: *'Er is geen doelstelling om een bredere laag van de bevolking aan te spreken.'* (W) De plusprogramma's zijn bedoeld om kunst en cultuur actief naar een bredere laag van de bevolking te brengen, *'maar onze reguliere programmering niet.'* (W)

Met een blik op de toekomst en een zich eventueel verder terugtrekkende overheid geven de geïnterviewden aan te zoeken naar andere inkomstenbronnen. *'We kijken steeds meer naar: hoe kunnen we relevant zijn voor andere partijen?'* (A) In de zalen kunnen bijvoorbeeld lezingen, debatten en feestjes worden georganiseerd. Ook worden er inkomsten vergaard met crowdfunding door stoelen te 'adopteren'. Daarnaast schrijft Concordia fondsen aan, zoals het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Mondriaanfonds. Door de gesponsorde programmering moet er over de keuzes en de inhoud meer overleg gepleegd worden; er is minder artistieke onafhankelijkheid, maar niet per se minder artistieke vrijheid. *'Dat zijn de ingrediënten om te komen tot die artistieke wens, die hier nog steeds is en die is ongewijzigd, maar de weg er naar toe is wat anders.'* (R) Daarentegen wil ook de overheid soms een vinger in de pap als er subsidie gegeven wordt: *'Daar hebben we een keer een debat over gehad in ons theater: wie betaalt, bepaalt.'* (W) Vier van de vijf geïnterviewden geven aan vast te willen houden aan de huidige kernwaarden. *'In artistiek opzicht zou ik geen concessies willen doen.'* (M) Uiteindelijk is het doel om kunst bij mensen te brengen, *'niet om meer kaarten te verkopen'.* (M) Of, zoals een geïnterviewde zegt over de toekomst: *'Wij zullen niet aan inhoud en kwaliteit inboeten. Wel in kwantiteit. Want, kijk, we kunnen minder theatervoorstellingen laten zien.'* (W)

Een van de geïnterviewden stelt dat in de toekomst wellicht wel artistieke concessies gedaan zouden worden: *'Als vanuit een fonds wordt gezegd: 'Je moet daar samenwerken met een amateurgezelschap en wij kennen goede amateurgenootschappen en die passen gewoon*

heel goed in het project dat we willen doen.’ Dan kan ik me voorstellen dat we daar zeker voor open staan.’ (A)

4.3 De functie van een culturele instelling in de maatschappij

Hoewel alles van waarde weerloos is (Lucebert, 1974), proberen de geïnterviewden de waarde van kunst te rationaliseren. *‘Er gaat veel geld naar de kunst. (...) Je moet dat ook kunnen verantwoorden.’ (M)* Twee geïnterviewden hebben een citaat paraat dat kunst definieert: *‘Iemand heeft wel eens gezegd: ‘Kunst en cultuur is alles wat niet natuur is.’ (A)* En: *‘Iemand vroeg Picasso: ‘Waarom is kunst belangrijk?’ En toen zei hij: ‘Waarom vliegt een vogeltje?’ (P)* Enerzijds is kunst volgens de geïnterviewden maatschappelijk relevant omdat het vanuit een andere bril naar de samenleving kijkt: *‘Kunst biedt ons de mogelijkheid om de wereld te duiden’ (A); ‘Kunst reflecteert op de tijd, op het leven om ons heen. (...) Een commentaar op de wereld’. (M)* Anderzijds stellen de geïnterviewden dat kunst bredere en diepere inzichten biedt en daardoor je horizon verbreedt: *‘Het verrijkt je blik, het verruimt je blik’ (M); ‘Zonder dat we het weten zitten we heel erg in het stramien van: zo hoort het, zo moet het en zo heb ik het aangeleerd, of dit is de ongeschreven moraal. (...) Kunst en kunstenaars laten ons juist zien waar die hoeken en gaten zitten en zoeken de randen op en gaan er misschien ook wel overheen’ (A); ‘Je kijkt anders tegen dingen aan en ziet wat er eigenlijk allemaal mogelijk is in de wereld’ (P); ‘Je ervaringsleven verrijkt en wordt verdiept. (...) Het leven gaat niet alleen maar om brood en spelen.’ (W)*

De geïnterviewden stellen dat een stad baat heeft bij een culturele instelling: *‘Een goede culturele sector die goede dingen doet en publiek bereikt maakt een stad aantrekkelijker.’ (M)* Ook de middenstand is ermee geholpen: *‘Wij dragen bij aan bestedingen in de binnenstad en een goed bruisend uitgaansleven.’ (M)* Twee geïnterviewden citeren Gerard Marlet, die in de atlas voor gemeenten de waarde van cultuur in cijfers heeft uitgedrukt. Marlet en Poort (2011) komen daarin tot de conclusie dat cultuur maatschappelijk meer toevoegt dan het de belastingbetaler kost. Voor podiumkunsten specifiek geldt dat mensen bereid zijn meer te betalen voor grond in de buurt van een theater waar veel voorstellingen zijn (Marlet en Poort, 2011). De zogeheten ‘optiewaarde’ definieert de mogelijkheid en nabijheid van kunst en cultuur. *‘Het is de optiewaarde of je overal naartoe kunt, dat bepaalt of het een aantrekkelijke leefomgeving is. (...) Mensen die in Amsterdam wonen zeggen: ‘Ik kan altijd naar het Rijksmuseum.’ (W)* Daarnaast ligt in Enschede het aantal hoger opgeleiden onder het landelijk

gemiddelde (Compendium voor de Leefomgeving, 2016). *‘Enschede als stad heeft behoefte om hoger opgeleiden, dus de sociaal-culturele en economische bovenlaag, aan zich te binden.’ (R)* Wat deze bovenlaag in een stad houdt zijn bepaalde voorzieningen, *‘niet een zaal met duizenden stoelen waar musicals plaatsvinden, maar weten dat er een goed filmhuis en een klein theater is’.* (R)

Naast de waarde van kunst en de baten voor een stad definiëren de geïnterviewden het bestaansrecht van een culturele instelling op meerdere manieren. *‘Zo lang er mensen naar ons toekomen uit zichzelf, is er nog steeds bestaansrecht.’ (A)* Ook is de subsidiëring door de overheid op zichzelf al een legitimering: *‘Daar is dus geld voor, dus vindt men het belangrijk genoeg.’ (A)* Voor het theater is destijds dertigduizend euro subsidie aangevraagd en uiteindelijk vijftigduizend euro toegekend. *‘Dan doe je kennelijk iets goed.’ (W)* Europa Cinema kent al jarenlang subsidie toe en Cinekid wil dat Concordia een van de vijf hoofdlocaties wordt. Het zijn volgens de geïnterviewde deze externe factoren die een instelling bestaansrecht geven: *‘Mensen willen met je samenwerken, mensen waarderen wat je doet. Dat vind ik een belangrijke kwaliteitsindicator.’ (W)* Daarnaast is het aantal bezoekers niet altijd een goede graadmeter, een instelling kan zich aan alle targets houden *‘terwijl de subsidiegever zegt: ‘je hebt niet de impact of de uitstraling die we willen.’ (W)* Buiten het publiek is Concordia ook een podium voor kunstenaars die een plek nodig hebben om hun kunst te exposeren of hun voorstellingen te vertonen: *‘Je wilt gewoon ergens je werk laten zien.’ (P)* Ook vindt een geïnterviewde dat het hebben van een filmhuis bij een grote stad hoort: *‘Een stad met de omvang van Enschede moet gewoon een goed filmhuis hebben en onze drie zaaltjes voldoen daar nog lang niet aan.’ (W)* In andere steden is daar meer ruimte voor, zoals in Nijmegen: *‘Zij hebben negen zalen!’ (W)*

4.4 Conclusie

Uit de antwoorden van de geïnterviewden blijkt dat Concordia tegenwoordig ondernemerschap en publieksbereik hoog in het vaandel heeft staan. De instelling richt zich nog altijd op cultuur uit het hogere segment, maar naast een sociaal-culturele bovenlaag wil zij kunst toegankelijk maken voor iedereen. Buiten de intrinsieke waarde van kunst geven de geïnterviewden diverse baten aan voor de stad Enschede en legitimeren zij een culturele instelling in het algemeen.

5 Conclusie

In dit onderzoek is de samenhang tussen cultuurbezuinigingen en het beleid en de functie van een culturele instelling onder de loep genomen. Na het presenteren van de theoretische onderbouwing, de methodologische verantwoording en de onderzoeksresultaten worden deze in dit hoofdstuk met elkaar verbonden. De beantwoording van de deelvragen en hoofdvraag leidt tot een conclusie van dit onderzoek, met afsluitend de implicaties en aanbevelingen.

5.1 Deelvraag 1

De eerste deelvraag luidt: *Welke beleidsveranderingen hebben de bezuinigingen veroorzaakt in de organisatie vanaf 2013?* In totaal bedragen de opgetelde bezuinigingen op Concordia over de periode 2012-2017 650.000 euro. De organisatie gaat van 21 fte in 2013 naar 10 fte in 2015, het gebruik van expositieruimte 21rozenaal wordt beëindigd (Gemeente Enschede, 2014). Dit was het directe effect die de bezuinigingen van de overheid teweegbrachten.

Volgens Bourdieu (1992) wordt in het kunstenveld de ontkenning van de economische realiteit als legitiem beschouwd: alles wat met geld te maken heeft is irrelevant en zelfs schadelijk voor het veld. Kunstsocioloog Pascal Gielen (2005) geeft aan dat het functioneren van een artistiek of wetenschappelijk veld niet samenvalt met een kapitalistische marktlogica. Uit de antwoorden van de geïnterviewden blijkt dat Concordia evenwel een meer ondernemende bedrijfsvoering is gaan voeren.

Het aantal bezoekers is voor Concordia van wezenlijk belang; het culturele programma moet voor een zo groot mogelijk publiek en voor iedereen toegankelijk zijn. Voorheen behoorden bezoekersaantallen niet tot de doelstellingen en was ook de schakering van het publiek geen prioriteit. Tegenwoordig probeert men een bredere doelgroep aan te trekken, zoals jongeren.

Een van de methodes om dit te bereiken zijn aanvullende activiteiten op de drie standaard peilers film, theater en expositie. Deze activiteiten hebben volgens de geïnterviewden een lage drempel en brengen mensen op een toegankelijke manier in contact met kunst en cultuur.

Het theater is deels omgebouwd naar filmzaal en wordt nu voornamelijk in die hoedanigheid gebruikt. De reden daarvoor is dat film geld oplevert, in tegenstelling tot theater. Daar is een bewuste beleidsmatige keuze in gemaakt. Omdat Concordia niet

structureel meer wordt gesubsidieerd voor het theater neemt de organisatie verhuringen aan, die financieel aantrekkelijk zijn en daarnaast draagvlak creëren in de omgeving.

In één zin: na de bezuinigingen is Concordia meer belang gaan hechten aan bezoekersaantallen, toegankelijkheid, een bredere doelgroep en ondernemerschap. Dit is in tegenspraak met de bevindingen van Bourdieu (1992) en Gielen (2005) die stellen dat een artistiek veld niet kan samenvallen met een kapitalistische markt.

5.2 Deelvraag 2

De tweede deelvraag luidt: *Wat zijn de artistieke doelstellingen voor Concordia als culturele instelling voor en na 2013?* Uit protest tegen de verbouwing van het theater ondertekenden meer dan vijftig bekende namen uit de Nederlandse kleinkunstwereld medio 2014 een open brief aan het Enschedese gemeentebestuur (Tubantia, 2014): *'De 160 theaterstoelen worden vervangen door 100 bioscoopstoelen en zes dagen per week worden er films vertoond. (...) Het betekent een flinke verdere stap in het definitief laten verdwijnen van het theater Concordia.'* Het degraderen van het theater is een artistieke concessie die gedaan is in navolging van de bezuinigingen.

Kwantitatief onderzoek naar diversiteit in theaterprogrammering wijst uit dat highbrow voorstellingen afhankelijk zijn van subsidie. Austen-Smith (1980) stelt vast dat subsidies een grotere mate aan highbrow voorstellingen opleveren; zonder subsidies is dit niet het geval. DiMaggio en Stenberg (1985) concluderen dat afhankelijkheid van de markt een minder cultureel diverse programmering creëert. Werck et al. (2008) leiden af dat minder subsidies leiden tot een veiliger aanbod dat meer publiek trekt.

Sinds de bezuinigingen programmeert Concordia laagdrempeligere theatervoorstellingen. De programmering is minder specialistisch en minder highbrow dan voorheen, omdat er te weinig bezoekers op afkwamen. Een geïnterviewde geeft aan dat deze koers ook was ingezet als er geen bezuinigingen waren geweest, maar te maken heeft met de komst van een nieuwe directie. Deze komst viel samen met het moment dat de bezuinigingen in beeld kwamen.

Desondanks richt Concordia zich nog altijd op kunst en cultuur uit het hogere segment. De doelstelling is om een bijzonder aanbod te hebben en de lowbrow programmering aanvullend te maken op de highbrow, maar niet ten koste van. In vergelijking met de periode voor 2013 is de inhoud nog steeds leidend. De samenwerking met andere partijen om fondsen

binnen te krijgen leidt er niet toe dat er artistieke concessies gedaan worden, stellen vier van de vijf geïnterviewden vast.

Bourdieu (1979) koppelt culturele smaak aan klasse: goede smaak wordt opgelegd door paternalistische elites. Daarover verschillen de meningen onder de geïnterviewden. Twee zeggen dat Concordia er voor iedereen wil zijn, drie geven aan dat de sociaal-culturele bovenlaag de belangrijkste doelgroep is. De plusprogramma's zouden bedoeld zijn om een bredere laag van de bevolking aan te spreken, maar de reguliere programmering is dat niet.

De artistieke doelstellingen voor film en expositie zijn voor en na 2013 ongewijzigd. Het theatraanbod is weliswaar teruggeschroefd in zowel kwantiteit als complexiteit, maar het vertonen van toegankelijke voorstellingen zou ook gebeurd zijn zonder de bezuinigingen. De kwantitatieve bevindingen van Austen-Smith (1980), DiMaggio en Stenberg (1985) en Werck. et al (2008) worden aldus bevestigd in termen van correlatie, maar niet in causaliteit. Na 2013 koos men om toegankelijke, lowbrow kunst en cultuur aan te bieden in de vorm van plusprogramma's. Er worden echter geen artistieke concessies gedaan wat betreft het reguliere aanbod.

5.3 Deelvraag 3

De derde deelvraag luidt: *Wat is de functie van Concordia in de Enschedese gemeenschap?* Voor cultuurrelativisten als Bentham (1825) is de intrinsieke waarde van kunst en cultuur niet vanzelfsprekend. De geïnterviewden geven aan dat kunst, in tegenstelling tot een spelletje push-pin, een duiding op de wereld biedt en je blik verruimt.

De Brabander en Gijsbrechts (1992) stellen dat culturele initiatieven naast deze intrinsieke waarde een sociale en economische invloed uitoefenen. Het stedelijke culturele aanbod beïnvloedt toeristen en mensen die zich in de stad willen vestigen. Daarnaast trekken highbrow kunstvormen hoogopgeleide inwoners aan. Vooral welvarende mensen voelen zich aangetrokken tot een stad op basis van het culturele aanbod, zo blijkt uit onderzoek naar Den Haag en Amsterdam (Ebels en Ostendorf, 1991).

De geïnterviewden bevestigen deze onderzoeken: een goede culturele sector maakt een stad aantrekkelijker, helpt de middenstand en zorgt voor een bruisend uitgaansleven. Daarnaast worden hoogopgeleiden aangetrokken door culturele voorzieningen als een filmhuis en een klein theater. In Enschede wonen minder hoogopgeleiden dan landelijk gemiddeld en heeft in die zin behoefte om hen aan zich te binden, aldus een geïnterviewde.

Naast de waarde van kunst en de baten voor een stad bewijst een culturele instelling haar functie op meerdere manieren. De voorstellingen trekken dagelijks bezoekers, er worden externe fondsen toegekend en samenwerkingen aangegaan, ook biedt Concordia een podium voor kunstenaars die hun werk of voorstelling willen vertonen. Een geïnterviewde stelt bovendien dat een stad met de omvang van Enschede eenvoudigweg een goed filmhuis moet hebben.

5.4 Hoofdvraag

De hoofdvraag luidt: *Hoe hangen de cultuurbezuinigingen samen met het beleid en de functie van filmhuis, theater en expositieruimte Concordia sinds 2013?* Deze thesis begon met de ontstaansgeschiedenis van het Nederlandse kunst- en cultuurbeleid, dat vorm kreeg binnen de Nederlandse verzorgingsstaat om redenen van emancipatie en toegankelijkheid. Subsidies waren er in overvloed. In de crisis van de jaren tachtig bleek het cultuurbeleid te kostbaar, waarna de sector zichzelf meer moest onderhouden. De focus kwam te liggen op het vergroten van de efficiëntie en het bereiken van een groter publiek (Hemel, 2010).

De deelvragen verkennen de beleidsveranderingen, de artistieke doelstellingen en de functie van Concordia in tijden van bezuinigingen op kunst en cultuur. Na 2013 is Concordia meer belang gaan hechten aan bezoekersaantallen, toegankelijkheid, een bredere doelgroep en ondernemerschap. Het theateraanbod is teruggeschroefd in termen van kwantiteit en complexiteit, maar de voorstellingen zouden ook minder specialistisch zijn geworden zonder de bezuinigingen. Wat betreft film en expositie zijn er geen artistieke concessies gedaan. Een van de functies van Concordia is dat het de stad Enschede aantrekkelijker maakt, met name voor hoogopgeleiden.

Hoewel er veel beleidsveranderingen zijn doorgevoerd na 2013, hebben deze volgens de geïnterviewden niet altijd te maken met de bezuinigingen, maar met de komst en de inzichten van een nieuwe directie. Het exploiteren van het theater als filmzaal en het aanspreken van externe fondsen en verhuringen zijn echter wel een gevolg van de bezuinigingen in het kader van ondernemerschap.

Na de korting op de subsidiëring kwam de functie van Concordia in het geding. Concreet betekent de vermindering van het theateraanbod dat er in Enschede significant minder onafhankelijk theater te zien is, wat het vestigingsklimaat en de aantrekkelijkheid van de stad aantast.

De conclusie is dat de cultuurbezuinigingen weliswaar samenhangen met de beleidsveranderingen, maar niet per definitie de koerswijziging veroorzaken. Daarentegen heeft de functie van Concordia aanwijsbaar te lijden onder het wegvallen van de subsidiëring: op de wekelijkse voorstelling en een matinee na heeft één van de laatste kleine theaters in Enschede het gordijn dichtgedaan.

5.5 Implicaties en aanbevelingen

De Rekenkamer (2015) stelt dat het effect van de bezuinigingen noch de coping-strategieën van overlevende culturele instellingen duidelijk zijn. Dit onderzoek heeft middels een casus laten zien hoe een culturele instelling het hoofd boven water houdt. De raad voor cultuur (2014) benoemt het belang van cultureel kapitaal; het expliciteren van de functie van Concordia geeft hier een wetenschappelijke onderbouwing voor. In Enschede ligt het aantal hoogopgeleide inwoners al onder het landelijk gemiddelde (Compendium voor de Leefomgeving, 2016); het terugbrengen van culturele voorzieningen draagt bij aan een nog onaantrekkelijker vestigingsklimaat. Hoewel er veel kwantitatief onderzoek gedaan is naar theaterbeleid – Austen-Smith (1980); DiMaggio & Stenberg (1985); Werck et al. (2008); O’Hagan & Neligan (2005) – miste er een kwalitatieve focus die hun bevindingen met elkaar verbindt in de praktijk. Door beleid en functie samen te voegen, is er een grondig beeld ontstaan van een culturele instelling.

De wetenschappelijke aanbevelingen zijn om uitgebreid onderzoek te doen naar steden waar culturele voorzieningen zijn verdwenen sinds de inrichting van de culturele basisinfrastructuur 2013 -2016 en het effect daarvan op het vestigingsklimaat. Daarnaast wordt er geadviseerd Nederlands onderzoek uit te voeren naar het eventuele verminderen van culturele diversiteit en highbrow voorstellingen in theaters na bezuinigingen. Aan de gemeente Enschede wordt de aanbeveling gedaan het verband tussen culturele voorzieningen en het vestigingsklimaat voor hoger opgeleiden mee te nemen in hun toekomstige overwegingen ten aanzien van cultuurbeleid.

6 Referentielijst

Algemene Rekenkamer (2015). Bezuiniging op cultuur: Realisatie en effect. *Zicht op bezuinigingen*, 1-5.

Austen-Smith, D. (1980). On the impact of revenue subsidies on repertory theatre policy. *Journal of Cultural Economics*, 4(1), 9-17.

Baarda, D. B., De Goede, M. P. M., & Teunissen, J. (2000). *Kwalitatief onderzoek. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Houten: Educatieve Partners Nederland nv

Baarsma, B., Koopmans, C., & Theeuwes, J. (2010). *Beleidseconomie: een rationele onderbouwing van overheidsingrijpen*. Amsterdam University Press.

Bentham, J. (1825). *The rationale of reward*. John and HL Hunt.

Bockma, H. (2010). Cultuurwethouders: bezuinigingen kunnen leiden tot 'onherstelbare schade'. *De Volkskrant*. Geraadpleegd van: <http://www.volkskrant.nl/politiek/cultuurwethouders-bezuinigingen-kunnen-leiden-tot-onherstelbare-schade~a1033910/>

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. Harvard University Press.

Bourdieu, P. (1992). *The rules of art: genesis and structure of the literary field*. Stanford: Stanford University Press

Brabander, G. de, & Gijsbrechts, E. (1992). Stedelijk cultuurbeleid en city marketing: enkele bedenkingen. *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 415-492

Bregman, R. (2014). Waarom een uitdijende overheid geen ziekte maar een zegen is. *De Correspondent*. Geraadpleegd van: <https://decorrespondent.nl/1304/waarom-een-uitdijende-overheid-geen-ziekte-maar-een-zegen-is/200679516840-803ccdd4>

Bussemaker, J. (2014). Kamerbrief over rapport Cultuur in Beeld 2014. *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*, 1-16.

Carel Peeters. (2008). Adieu Bordieu. *Vrij Nederland*. Geraadpleegd van: <http://blogs.vn.nl/boeken/litteraire-kroniek/adieu-bourdieu/>.

Compendium voor de Leegomgeving. (2016). Hoogopgeleiden, 2015. *Ontwikkelingen in de maatschappij*. Geraadpleegd van: <http://www.clo.nl/indicatoren/nl2100-opleidingsniveau-bevolking>.

Concordia. (g.d.). Persbericht: Bezuinigingen Concordia. *Concordia*. Geraadpleegd van: <http://www.concordia.nl/nieuws/51>

De Raad voor Cultuur. (2014). De Cultuurverkenning. *Ontwikkelingen en trends in het culturele leven in Nederland*, 1-45

DiMaggio, P., & Stenberg, K. (1985). Why do some theatres innovate more than others? An empirical analysis. *Poetics*, 14(1-2), 107-122.

Ebels, H.J. and Ostendorf, W.J.M. (1991) *Achter de schermen van de gentrification ; de bewoners van dure woningen in de centra van Den Haag en Amsterdam*. *Stedelijke Netwerken, Werkstukken 35*. Utrecht: Stedelijke Netwerken.

Flick, U. (2009). *An introduction to Qualitative Research* (4 ed.). Londen: Sage

Gemeente Enschede. (2014) Cultuurbezuinigingen en ontwikkelingen. *Gemeente Enschede*. Geraadpleegd van: ris.enschede.nl/stukken/12657/download.html

Hemel, Z. (2010). Verander het discours. *Kunsten '92*, 14.

Janssen, M. S. S. E. (2005). *Het soortelijk gewicht van kunst in een open samenleving: de classificatie van cultuuruitingen in Nederland en andere Westerse landen na 1950*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam

Kampen, A. van. (2014). Bussemaker: bezuinigingen kunstsubsidies einde 41 instellingen. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd van: <https://www.nrc.nl/nieuws/2014/01/03/meeste-kunstinstellingen-overleven-bezuinigingen-a1428336>

Lucebert. (1974) *Verzamelde gedichten*. (1 ed.) Amsterdam: De Bezige Bij.

Marlet, G. & Poort, J. (2011). De waarde van cultuur. *Atlas voor gemeenten*. 1-71

Mill, J.S. (1863). *Utilitarianism*. (1 ed.). London: Parker, Son & Bourn, West Strand.

O'Hagan, J., & Neligan, A. (2005). State subsidies and repertoire conventionality in the non-profit English theatre sector: An econometric analysis. *Journal of Cultural Economics*, 29(1), 35-57.

OCW. (2014) Cultuur in Beeld. *Kamerbrief over rapport Cultuur in beeld 2014*. 1-16

OCW. (2015). Ruimte voor cultuur. Uitgangspunten cultuurbeleid 2017-2020. *Kamerbrief uitgangspunten cultuurbeleid 2017-2020*. 1-43.

Gielen, P. (2005). Reflectiviteit, strijd en het kunstwerk in Pierre Bourdieus kunstsociologie. Enkele kanttekeningen vanuit empirische observaties. *Sociologie*, (1)4, 423-441

Roels. (1988). *Cultuur: Gemeentebestuur in de praktijk*. Antwerpen: Kluwer.

Schrijver, E., Keizer, A.G., Engbersen, G. (2015). Cultuur herwaarderen. *WRR-verkenning*, 30, 1-68.

Swanborn, P. (2000) *Case Study Research: What, Why and How?* London: Sage

Tubantia. (2013). Harde klappen voor Concordia. *Tubantia*. Geraadpleegd van <http://www.tubantia.nl/regio/enschede-en-omgeving/enschede/harde-klappen-voor-concordia-1.3815079>.

Tubantia. (2014). Serieuze protesten sluiting theater Concordia. *Tubantia*. Geraadpleegd van: <http://www.tubantia.nl/regio/serieuze-protesten-sluiting-theater-concordia-1.4363113>

Volkskrant. (2014). 41 culturele instellingen minder na korting op subsidies. *Volkskrant*. Geraadpleegd van: <http://www.volkskrant.nl/archief/41-culturele-instellingen-minder-na-korting-op-subsidies~a3571578/>

Werck, K., Stultjes, M. G. P., & Heyndels, B. (2008). Budgetary constraints and programmatic choices by Flemish subsidized theatres. *Applied Economics*, 40(18), 2369-2379.

Zijlstra, H. (2011). Meer dan kwaliteit: Een nieuwe visie op cultuurbeleid. *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*, 2-42.

Appendix A

Transcriptie Interview W (WJ)

Bart: 24 Januari 2016. Interview met *****. Bij theatervoorstellingen, bij de ene voorstelling komen meer mensen dan bij andere voorstellingen. Klopt het, ziet u er een lijn in dat de wat abstractere voorstellingen minder bezoekers trekken, dat de wat high-brow voorstellingen dat die wat minder bezoekerstrekken dan de wat populairdere voorstellingen?

WJ: dat durf ik niet één op één te zeggen. We hebben een beperkt aantal zitplaatsen hè. Dus we hebben maximaal 133. Dat is toch wel honderd veertig. We merken dat sommige dingen vaak uitverkocht raken. Het hangt af van de naam, van de recensies, van toevalligheden en van netwerk mensen die er heen gaan. Dus of het nou zo is, in ons geval zeg maar, dus of het nou afhangt van abstract en moeilijk te begrijpen is of afhangt van andere factoren. Dat durf ik niet hardop te zeggen.

Bart: Dus als je er wat over wil zeggen is het meer omdat het bekend is..

WJ: Ja, bekend of mensen die zich daar tot aangetrokken voelen. Thematiek speelt vaak ook een rol. We merken als iets trends is, op dat het nog zo abstract, roept het toch.., komen er volk zeg maar, lokale makers doen het goed, maar ook try-outs van bekende cabaretiers doen het goed. Dan zit je wel in de makkelijke toegankelijke dingen zeg maar.

Bart: Dus de regio telt ook mee?

WJ: Ja de die speelt mee ja. Die inhoud van het theaterprogramma regelt natuurlijk onze theaterprogrammeur en ik zit altijd te kijken, als iets niet goed loopt, ligt dat nou aan het programma of ligt het aan de marketing.

Bart: Ah ja op die manier. Ja, dus niet zozeer of de inhoud zelf...

WJ: Nee

Bart: Of is dat de vraag

WJ: Wat we nou wel merken.. We programmeren nu wat gevarieerder, wat iets toegankelijker dan we deden. We hadden een heel strak profiel op muziektheater, jonge makers en nog een paar kernwoorden.

Bart: Modern

WJ: Ja, waar niet heel publiek op afkwam zeg maar. Je merkt dat sinds het theater weer gered is twee jaar geleden, de programmering is wat breder, wat gevarieerder ook. Dat we op kwaliteit wat in moeten boeten. Dat leidt tot meer publiek. Is dat een beetje een antwoord op je vraag.

Bart: Ja ja

WJ: Ik vind.. Het is heel moeilijk. Wat is kwaliteit?

Bart: Ja, Nee dat is inderdaad moeilijk

WJ: Kwaliteit wordt ook bepaald voor een heel veel mensen door wat recensenten erover schrijven. Er kunnen films fantastisch zijn, maar als een recensie maar twee sterren heeft in de volkskrant. Is er toch wel gezegd ‘daar ga ik niet heen’.

Bart: Nee dat snap ik wel, even kijken of die het nog wel doet. Oké, en als er dan een voorstelling is waar weinig op af komt? Daar wordt dan wel naar gekeken?

WJ: We hebben daar een systeem voor ontwikkeld het afgelopen jaar. Waarbij de programmeur schat in naar deze voorstelling komen 40 mensen of 50 mensen. En dat betekent dat na vier weken van tevoren moeten er 20 kaartjes verkocht zijn, anders gaan we dat niet halen. Daar hebben we een systeem voor uitgedacht: nou dan hebben we nog de volgende acties die we kunnen inzetten. We weten niet precies welke acties niet of goed werken, maar daar hebben we een nieuwe structuur voor. Dus dan zit je eigenlijk niet op het niveau van, we passen de programmering aan, maar we passen de marketingprogrammering aan. Dus we gaan kijken of we met deze inspanning mensen dus toch nog kunnen overhalen, moet je denken aan gratis kaartjes voor bijvoorbeeld de voedselbank of aan het oprekken van het aantal vrijwilligers dat er naar toe mag. We zoeken ook samenwerking met een aantal instellingen om ook aan die instellingen kaartjes te geven, maar ook extra persberichten, extra Facebook berichten, wat meer één op één benadering via onze eigen mensen. Want het gaat om kleine aantallen altijd. Dan gaan we kijken of we het nog vol kunnen krijgen. Want vroeger was het dat je twee dagen van tevoren ziet: ‘oeeps, er zijn maar twaalf kaartjes verkocht. Dat je dan in de paniek stand schiet, moeten we annuleren of moeten we daal vol krijgen?

Bart: En is dat het enige verschil met hoe het eerder ging? Vroeger, werd er toen ook anders naar gekeken? Als er weinig mensen waren buiten die marketing? Was het dan gewoon jammer maar..?

WJ: Er werd gewoon gecanceled ja. Het is mij overtuiging dat als je iets programmeert, daar moet je van overtuigd zijn dat het klopt. En dan vind ik echt.., cancelen, annuleren vind ik echt het laatste bod. Dan heb je kennelijk niet genoeg verteld dat er iets leuk is. Ik heb een bloedje hekel aan cancelen.

Bart: Ja, dat is dus niet fijn. Is het aantrekken van zoveel mogelijk bezoekers een belangrijk doel?

WJ: Nee

Bart: Dat niet, want dat is cineast hè?

WJ: Het is complex hè, want is als je helemaal geen bezoekers trekt, dat klopt ook niet. Je doet iets voor een bepaalde groep mensen. Je hebt een maatschappelijke functie, want als er niemand uit de gemeenschap iets mee wil dan is dat niet goed. Maar er is een subtiel evenwicht tussen kwaliteit en kwantiteit. Wij proberen dus kwaliteit voor te laten gaan en dus met andere middelen.

Bart: Die doelstelling is moeilijk te definiëren zo, hoe je nu precies kwaliteit en kwantiteit...

WJ: ja klopt, daar ben ik ook niet helemaal over uit of we dat goed genoeg doen zeg maar. Aantallen bezoeker is wel een indicatie daarvan. Maar veel belangrijker vind ik, we hebben voor het theaterfunctie subsidie aangevraagd, dertigduizend euro aangevraagd, dan krijg je vijftigduizend euro toegekend.

Bart: Dat is prachtig

WJ: Ja dan doe je kennelijk iets goed. We krijgen jarenlang al subsidie van European Cinema's voor onze programmering. En Cinekid wil graag dat wij een van de vijf ... locaties zijn. Alleen doen we dat op die gebieden goed. Dus de externe factoren: mensen willen met je samenwerken, mensen waarderen wat je doet is vind ik een belangrijke kwaliteits indicator. En daarnaast vind ik dat belangrijker dan de exacte bezoekersaantallen. En die bezoekersaantallen kun je ook weer beïnvloeden door marketing en door zichtbaarheid en door andere dingen meer. Terwijl die intrinsieke kwaliteit daar moet je ook andere mensen wat over laten vinden die niet onmiddellijk naar je toe komen. In dat kader vind ik ook, de hoeveelheid fondsaanvragen die wij doen.. Hoe moet je een culturele instelling besturen van buitenaf? Ik zit dan binnen, maar als je dan kijkt naar de stad als geheel. Wat voor een sturingsmechanisme moet er zijn? Dan als een instelling in staats is bij de fondsen, waar je van uit mag gaan dat daar een kwaliteitstoets plaatsvindt, dat die in staat zijn daar geld weg te halen, dan doe je het kennelijk goed. Dat zou je als gemeenschap ook moeten belonen.

Bart: Dat is wel een goede graadmeter?

WJ: Ja. Het ... tussen gemeenten en subsidie instellingen over structurele subsidies is al moeilijk, hè, want je maakt resultaatafspraken en dat wordt ook vastgelegd in Enschede ...staat. Zoveel bezoekers en zoveel voorstellingen enz. Is de huidige methodiek, daar willen we eigenlijk vanaf, want dat is volgens mij geen graadmeter van de kwaliteit. In ieder geval niet van jouw impact op de maatschappij. Het vervelende is dat als je indicatoren maakt, het gaat dan gericht op deze indicatoren. Bijvoorbeeld als we zeggen we moeten zoveel bezoekers halen op de Expo, dan gaan we zorgen dat er zoveel mogelijk mensen naar de expo gaan. Nou stel je voor dat doen wij met een teller, dat is helemaal smart, ze hebben een teller bij de vooringang. Hoe hoger die teller hoe meer we de doelstelling behalen. Maar wie zegt, dat als ze door die teller gaan dat ze ook daadwerkelijk de expo bekijken?

Bart: En dat ze dat ook waardevol vonden

WJ: Precies, en wat ze er van vinden. Op het moment dat je als subsidiënt dingen gaat vastleggen, zo van daar moet je aan voldoen, gaat de instelling zich daar op richten.

Bart: Toelevens naar de targets?

WJ: Precies en je merkt dus ook dat in allerlei bezuiniging discussies roepen alle instellingen wij hebben aan al onze taakafspraken voldaan. Terwijl de subsidiegever zegt: 'je hebt niet de impact of de uitstraling die we willen'. Dat kan je ook heel moeilijk hard maken. Ik weet dat ze bijvoorbeeld in Nijmegen bezig zijn om intern in de stad een kwaliteitssysteem te bouwen, met..

Bart: Luxe

WJ: Ja luxe, maar ook Rodohorloge en Lindenberg. Al die instellingen. De gemeente is het kwaliteitssysteem aan het inrichten

Bart: Wat dus op een goede manier bekeken kan worden?

WJ: Ja dat denken ze dus, maar de instellingen zijn daar weer tegen, want dan krijg je een systeem met peer groups, review boards.

Bart: Her rendements denken komt nu naar boven

WJ: Ja en ik ben daar vrij simpel in. Ik kijk meer naar de fondsen, als je als instelling in staat bent geld weg te halen

Bart: Dat is een betere indicator

WJ: Dat denk ik en het is een hele makkelijke, want het onmiddellijk smart

Bart: Of het fooienpotje bij de spotprent?

WJ: Ja dat zou kunnen. Kijk dat is dan weer wat anders want als je dan moet bezuinigen.. Ik kijk verlekkerd naar het Engelse systeem, waar al die musea gratis zijn geworden en waar het ook heel normaal is dat je een flinke donatie doet. En bij een aantal musea staat 'we expect a donation of five pound'. Je komt die musea niet uit. Of zoals het ... kom je niet eens in zonder dat je langs de fooienpot bent geweest. Maar dat heeft ook met de mentaliteit van mensen te maken.

Bart: Vriendelijke dwang?

WJ: Kennelijk werkt dat in Engeland in ieder geval, maar dat zou van mij hier ook wel mogen

Bart: Ja een beetje zoals openbaar vervoer eigenlijk ook gratis zou moeten zijn.

WJ: Ja

Bart: Want theatervoorstellingen worden ook steeds duurder? Is dat ook zo? Ik weet eigenlijk niet precies hoe die betaald worden, die mensen op het podium? Of dat die het überhaupt voor niks doen? Al die attributen... Er is dus een keer analogie geweest. Een machine kun je steeds sneller leren werken, maar een ober kun je niet steeds sneller laten rennen. Dat geldt ook op het theater, je hebt nog steeds zoveel mensen nodig en je zult die nodig blijven hebben.

WJ: Ja klopt, het is een inherent daardoor een duur product

Bart: Het wordt steeds duurder. Is dat lastig om daarmee om te gaan?

WJ: Het is lastig in de zin dat ehm.. Het is een moreel dilemma in, dat vind ik lastig. Voor de rest is het niet zo heel, als je puur naar de principiële kant kijkt, is het niet zo lastig. Wij hebben gewoon een budget dat wij hebben voor theatervoorstellingen. Naarmate wij meer verkopen.. Over het algemeen zijn de afspraken met het gezelschap zo, je betaald ze een.. Er zijn een ... aantal afspraken, je kunt een uitkoopsom betalen: je kost 1000 euro en dan zijn jullie van ons. Je doet een ... verdeling: 80% voor het gezelschap 20% voor ons met de

minimum voor het gezelschap. Dus er zijn een aantal afspraken, middelen, mogelijkheden zeg maar er zijn een aantal modellen voor.

Bart: En het morele dilemma?

WJ: Het financiële d kom je wel uit, het morele dilemma is wat groter nog vind ik. Want de grootste subsidiënt van de culture sector zijn de uitvoerenden, want die zijn intrinsiek gemotiveerd, die willen graag en voor je het weet zijn ze zo ver af dat het eigenlijk niet goed is. Dus ik streef er echt naar om zo veel mogelijk geld bij die uitvoerenden te krijgen. Want die moeten er ook aan verdienen. Dat is dus het morele dilemma als ik daar, we kunnen natuurlijk zwaar inzetten op onderhandelen. Het wordt alsmaar goedkoper als je door onderhandeld. Anders trekken ze het vel over de oren zeg maar. Voor de instelling is het goed want je kunt meer programmeren.

Bart: Ja, want hoe is dat? Kun je minder programmeren per jaar? Eigenlijk minder met dat zoveel mensen op het podium? De wat duurdere?

WJ: Ja nou bij ons is dat zeker zo, want wij worden niet meer gesubsidieerd voor het theater. Niet structureel. Toen dat theater gered werd twee jaar geleden, wat potjes intern bij elkaar gescharreld en 50000 euro van de gemeente gekregen en daar mee kunnen we het twee jaar mee open houden. Het is financieel begrenst, dus we kunnen alleen maar meer voorstellingen als we meer bezetting binnen halen. Dat doen zij, want wat op zich ... de programmering een mengvorm maken van eigen programmering, dat is gewoon geld insteken wat uit ons eigen budget komt. Verhuring, wat geld oplevert eigenlijk vaak en coproducties. Coproducties moet je denken aan wat je samen met en uitgever doet waarbij we allebei risico dragen en uiteindelijk als we pech hebben niks opleveren en het geld gekost heeft en als het goed loopt wel geld oplevert. We merken dat die mix van die dingen dat het eigenlijk steeds meer zijn vruchten gaat afwerpen. Dat is financieel aantrekkelijk, maar ook voor de programmering daarvoor... Zeker door de verhuringen wordt het ook meer ingebed in de omgeving.

Bart: Ah oké. Daar maak je je bekend mee en geliefd.

WJ: Ja. Er zit één inhoudelijk nadeel aan, dat is namelijk als een voorstelling echt heel slecht is het voor de buitenstaander niet zichtbaar geweest dat het een verhuring was. Het staat misschien klein op de website bij verhuring, maar dat zegt je als bezoeker helemaal niks. Het is toch die voorstelling staat in Concordia en het was niks. Voor je het weet straalt dat uit op Concordia. Ik vind dat eigenlijk niet zo erg want kunst is per definitie subjectief. Dat iemand iets niet leuk vind, dat kan. Zeg maar, als het ook qua techniek of qua uitvoering amateuristisch was, dat zou ik niet willen. Maar je wil ook weer niet, dat als je iemand de zaal huurt zeggen: 'jij bent te slecht, wij willen jou niet in onze zaal'. Dat vind ik weer een stap te ver. Je moet je wel afvragen of je bij elke voorstelling die ehh..

Bart: Ken je dat 'de Deuren' van TV Enschede? Dat Nederlandse muziek..?

WJ: Nee, dat ken ik niet.

Bart: O nee dat wat ook op de markt wel eens is. Zou dat nog kunnen? Zo'n Nederlands talige..?

WJ: Oh zo je bedoeld de Deuren! Nee dat kan niet. Nee

Bart: Waarom dan niet?

WJ: Nee, omdat...

Bart: Ik snap het wel, maar waarom?

WJ: Dat past niet in ons profiel van het theater. Dat is wel gedefinieerd.

Bart: Ja dat snap ik wel

WJ: Maar met verhuren vind ik dat echt lastig. Het gaat met name om.. De vraag is of we dat omdat we het nu integreren in ons programma. Als we dit niet verhuren, dat is eigen programmering. Dus we maken er ook marketing voor. Misschien doen we daar zelfs wel mee marketing voor dan voor onze eigen programmering. Dus dat maakt het een beetje lastig. Maar ik zou op een gegeven moment toekunnen naar een systeem, voor die verhuring maken we wel eigen marketing en voor die niet.

Bart: In hoeverre richt Concordia zich op het vertonen van cultuur in het hogere segment?

WJ: Wat bedoel je met het hogere segment?

Bart: Dat is die smaakkwestie. Juist dus weer het wat abstractere en wordt dat minder? Wordt dat meer of is dat gelijk?

WJ: Heb je het dan specifiek over theater of ook over film?

Bart: Ook over film ook. Over een expositie is het misschien lastiger te zeggen wat daar het verschil is.

WJ: Nou ja, een expositie is misschien wel het... Het expositie programma is redelijk strak georganiseerd. Het moet autonome kunst zijn. Er poseren kunstenaars. Het liefst met een lokale basis, maar af en toe ook nationaal of internationaal. En daar is nu, want mensen willen niet er zijn, maar die waar wij van vermoeden dat ze grote naam gaan worden. Dus daar zijn we nou toevallig goed gedefinieerd.

Bart: O ja!

WJ: Met bijvoorbeeld spotprenten, Inkspot, dat is eigenlijk wat we vorig jaar... We zoeken wel de grens op, want dit is internationale kunst, want het is allemaal toegepast.

Bart: Ja, daarom zei ik het ook. Ik dacht, ik was hier dan weer niet...

WJ: Ja, maar dit is ook een leuke plek waarbij we educatie kunnen inbouwen. Het is eigenlijk meer een plus programma dan een expositieprogramma. Vorig jaar hadden we hem ook voor de helft in de bieb staan en voor de helft in het trappenhuis en toen was toevallig op het moment dat Charlie Hebdo gebeurde, stonden boven ons, ook erg actueel.

Bart: Goede marketing.

WJ: Haha ja. Maar nu heeft dit ook strategisch doel, we willen ook zo veel mogelijk onze nieuwe ruimte laten zien.

Bart: Ja

WJ: Dus dan is het verstandig om zoiets te laten staan. Dus expositie is goed geregeld. Voor filmen ook, want de filmprogrammeur is uitermate strikt in die doe ik wel en die doe ik niet. Dat is ook een ingewikkeld spel tussen de distributeur en wij zeg maar.., want het kan zijn dat wij heel graag een film willen hebben, maar dat een distributeur eigenlijk liever in de grote theaters wil of andersom. Dus dat is altijd een beetje onderhandelen. Daarin is onze inhoud leidend, dus wij bepalen wat we in ons film theater willen hebben. Voor het theater is het nog wat complexer en daarbij is de theaterprogrammeur... De inhoudende factor van de theaterprogrammeur bepaald feitelijk wat we wel of niet willen doen. Het is een heel eenvoudig spelletje, als zij het goed vindt dan programmeert ze dat en betaald ze dat uit eigen budget. Maar als zij zegt 'ik vind dit niet goed genoeg', dan wordt die artiest het boekingsprogramma aangeboden, die kunnen zalen huren en dan zijn dit en dit de condities.

Bart: Ah. De inhoud bepaald? Dat is dus wel zo

WJ: Ja, bij ons is inhoud leidend.

Bart: En dan de programmeur die erover gaat die heeft daar dus zeggingskracht over en niet de omzetcijfers en andere...

WJ: Jazeker. We proberen wel altijd multidivisioner te doen, dus we zoeken we vaak cross-overs tussen veel theaters en expositie en plusprogramma's. Kijk bijvoorbeeld binnenkort is de maand van de filosofie, dan kijken we of we al die drie dingen aan elkaar kunnen.. Die disciplines iets kunnen doen op dat gebied. Maar de inhoud is leidend. Als we dat namelijk niet doen, dan worden we een algemene organisatie. En dan bied je weinig meerwaarde. Dus inhoud is leidend.

Bart: En in hoeverre richt Concordia zich op de sociaal-culturele bovenlaag in de samenleving?

WJ: Dat is een morele kwestie Bart.

Bart: Een lastige vraag. Kunt u voorzichtig antwoorden? Het is niet de sociaal-economische bovenlaag.

WJ: Nee, dat is wel een goed onderscheid. Kijk wij richten ons op de cultuurliefhebber en ons aanbod is daar ook op afgestemd. Wat Concordia heeft takken.. fusie met allerlei culturele instellingen zoals het cultureel centrum en het creatief centrum en het filmhuis.

Bart: Van vroeger nog?

WJ: Ja, met name vanuit dat creatief centrum zat er veel meer een volksverwerfingsdoelstelling, mensen in aanraking brengen met kunst en cultuur. En dat de.., ik moet zeggen in ons reguliere programma is dat momenteel geen doelstelling. Geen doelstelling om een bredere laag van de bevolking aan te spreken.

Bart: Een educatieve functie is een beetje weg?

WJ: Nou , ja ja.

Bart: Voor kinderen wel

WJ: Ja precies, maar voor de volkswerving niet. Wat we wel steeds meer doen is dingen in de openlucht, de culturele zondagen, de die we deden, of de openlucht bioscopen. Dus we willen ook echt actief kunst en cultuur naar een bredere laag van de bevolking brengen, mensen daar ook mee in aanraking laten komen op een laagdrempelige manier, maar in ons reguliere programmering is dat niet de doelstelling nee. Wat we wel af en toe doen is samenwerken met de voedselbank, Tactus of met de andere organisaties om te kijken of we daarvoor iets kunnen betekenen.

Bart: Zou je kunnen zeggen dat... er is verder ook... er zijn niet zo heel veel culturele instanties die zich richten op zo'n culturele bovenlaag om het zo maar te noemen, dus het is ook wel logisch dat in een stad instanties er zijn die zich daar wel op richten. Dit is eigenlijk meer een opmerking dan een vraag.

WJ: Dat maakt niet uit. Ik kan er nog wel even iets door over filosoferen. Ik denk dat wij.. Je kent de theorie misschien van Richard Florida, de creatieve klasse.

Bart: Oh, dat klinkt interessant.

WJ: Ja, hè.

Bart: Ik noteer dat even.

WJ: Richard Florida is een Amerikaanse socioloog onderzoeker. Die heeft onderzocht welke steden doen het economisch nou het best en waar komt hij achter? Er is in ieder geval een correlatie tussen de creatieve klasse en economische innovatie en economische groei. Die creatieve klasse is een vaag begrip, maar door hem wel redelijk gedefinieerd. Het gaat niet alleen om mensen die creatieve beroepen doen, dus kunstenaars of grafische vormgevers enzovoorts, maar ook mensen die complexe problemen moeten oplossen. Het komt feitelijk op neer.. overlapt redelijk met het Nederlandse begrip kennisverwerking. Het blijkt dat mensen... Het gaat veel meer om een mindset , out of the box denken zoals ze dat tegenwoordig denken

Bart: Het vrije beroep?

WJ: Ja, in ieder geval vrij van geest. Niet volgens de lijntjes maar buiten de lijntjes kleuren.

Bart: Vrij denkers

WJ: Ja, maar ook... Die mensen zijn per definitie ook ondernemende types. Die ook allianties aangaan, die (...24:05) etcetera. Het blijkt dat als je als stad die groep aantrekt, dat je dan ook economisch, in ieder geval als correlatie.. Hij zegt ook een causaal verband. Daar is men het niet helemaal over eens. In ieder geval een correlatie tussen, als die mensen er zijn gaat het met de stad economisch beter ook.

Bart: Het lijkt heel erg op een theorie die ik gebruikt heb, dat is dat als je in een stad geen schouwburg hebt, of dat soort instanties; schouwburg theater film, als je dat weghaalt dan trekken alle hoogopgeleiden weg.

WJ: Precies

Bart: Misschien is dat dezelfde maar dat de bron niet helemaal van...

WJ: Nee, maar Florida daar moet je echt even naar kijken.

Bart: Echt een goede tip

WJ: In Nederland is dit vertaald door Gerard Malet van de Nederlandse gemeente. Daar kan ik zo meteen in contact mee komen als je zou willen, want die ken ik persoonlijk goed. Die geeft elk jaar tips uit en hij heeft die theorie van Florida zeg maar vertaald naar de Nederlandse situatie.

Bart: En dat ook een beetje hier..

WJ: Hij zit boven op alle databases van het CBS en van het en dan geeft hij jaarlijks een atlas uit waarin de gemeentes op allerlei dingen worden gescoord. Dus die komt in het voorjaar dan meestal uit. Het eerste wat gemeentes doen, wethouders dan 'waar staan we, waar staan we, waar staan we?'

Bart: Haha en Enschede staat altijd helemaal onderaan

WJ: Enschede staat inderdaad altijd vrij laag en dat is op allerlei dingen hier. Wij zijn qua kunstenaars, qua kunstacademie, wij staan op de 21ste plek. We zijn de 11de stad van Nederland, dus we staan relatief laag. Dat is echt jammer en wij zijn zelfs één van de G9, we zijn één van de negen hotspots.

Bart: Is dat zo?

WJ: In Nederland zijn negen culturele hotspots

Bart: Oh, dat wist ik niet.

WJ: Die is verzameld in de G9, dat zijn de vier grote steden: Groningen, Enschede, Arnhem, Maastricht en Eindhoven, dat zijn de G9. Eindhoven weet ik niet zeker, het kan ook Tilburg of Breda zijn, daar zijn, maar ik dacht dat het Eindhoven was en die overleggen ook als een G9 met elkaar. Maar we zijn dus in een culturele hotspot en dit uit zich in dat BIS-instellingen hebben zoals... Ik weet niet of je BIS kent? Dat is de Basis Infrastructuur, dat is het landelijke financiering van culturele instellingen. Wij hebben dus vier BIS-instellingen hier: Het Sonnevand, het concert van het Oosten, het Rijksmuseum en het NRO. Dat is heel erg veel. Er zijn weinig steden in onze omvang die vier BIS-Instellingen in hun grenzen hebben. En dat betekent dus... daarmee heb je al een heleboel culturele en creatieve mensen in huis hebt. Ik ben er echt van overtuigd van dat wij als concordia het moet uitstralen in juist die groep. Er gebeurt hier van alles! We kunnen beter heel veel hebben, heel veel laten zien, dat is misschien belangrijker misschien zelfs dan de echte bezoekersaantallen. Het idee, dat heeft hij ook wel Gerard. Hij heeft gevraagd aan mensen in Utrecht: 'hoe belangrijk vind je het dat je altijd naar een concert kunt?' en 'Hoeveel zou je daar voor over hebben?'. Daar

komt uit '250 euro per jaar zou ik daar wel voor over hebben'. Hoeveel geef je daadwerkelijk uit? Dat blijkt dan tien procent daarvan te zijn. Het is de optiewaarde dat je overal naar toe kunt, het idee dat je dingen mist. Dat bepaald, 'oh dit is aantrekkelijk leefomgeving', want het zou best kunnen. Mensen die in Amsterdam wonen zeggen 'Ik kan altijd naar het Rijksmuseum'. 'Hoe vaak doe je dat?'

Bart: Neem Groningen is een stad met niet zo heel veel werk, maar wel een heel rijk cultureel leven. Dus die stad wordt heel aantrekkelijk gevonden. Nou hoeft dat niet, want waar er nou werk is, wie wil daar nou heen?

WJ: Precies. Of je moet echt van erfgoed houden. Maar die theorie van de creatieve klasse is voor ons, is voor mij nu leidend. Omdat, kijk, we willen als Concordia uitstralen dat er van alles gebeurt. Die groep heeft behoefte aan co-creatie, dus die wil niet alleen consument zijn maar die wil ook meedenken. Die groep heeft behoefte aan verbindingen met anderen en die groep heeft behoefte aan authenticiteit. Het moet gewoon echt zijn wat er gebeurt en dat past bij de dingen die we laten zien.

Bart: We zijn nou al een beetje vooruit gelopen op de volgende vraag. Dat is ook wel weer mooi. Even kijken hoor. Dan moet ik even een volgorde kiezen. Ehm, laat ik maar even hier direct op door gaan. Waar draagt Concordia indirect bij voor de stad Enschede?

WJ: Waaraan?

Bart: Ja. Wat betekend zij voor Enschede?

WJ: Ja, ik snap wat je bedoeld. Het is een vraag voor Concordia. Het is staat ook in onze opdracht. Ik denk dat we bijdragen aan..., wat we willen zeg maar in ieder geval is bijdragen aan dat mensen in aanraking komen met kunst en cultuur, waardoor ze merken dat het leven niet alleen maar om brood en spelen gaat, maar om andere dingen. Waardoor je ervaringsleven verrijkt en verdiept wordt. En ik denk dat wij... Wat we in ieder geval proberen is een plek te zijn voor mensen naar toe kunnen gaan om te genieten van kunst en cultuur en ook in aanraking komen met anderen die dat doen. Daar zijn we nog lang niet denk ik, maar het is wel de basisingrediënt voor onze aanwezigheid.

Bart: Dus kunst verrijkt?

WJ: Ja, dat is onze visie wel.

Bart: En hoe omschrijft Concordia de waarde van kunst? Als je dan zegt 'het verrijkt', maar op wat voor een manier?

WJ: Ja, het is een wezenlijke vraag natuurlijk.

Bart: Ja het is een wat abstractere

WJ: Ja, maar dat is niet erg. Ik ben geen kunstenaar. Ik kan er redelijk nuchter naar kijken. Kijk, het leven is eigenlijk niets anders dan het aaneenschakelen van herinneringen.

Bart: Oh, dat is een mooie zin.

WJ: Ja en met dingen die je mee kunt maken, voeg je dingen toe aan je herinneringen. En ik denk dat een goed kunstwerk, een goede film of een goed theaterstuk een bepaalde beleving..

Bart: Ik zet hem even uit hoor (over mobiel)

WJ: Ja dat mag. Die voegen wat toe aan je herinneringen zeg maar. Dus de waarde van cultuur zit in net op een andere manier leren kijken, net op een andere manier gaan kijken naar de wereld om je heen.

Bart: Wat je kunt het niet uitdrukken in geld zoals alle mooie dingen misschien?

WJ: Alles van waarde is weerloos hè. Nou ja kijk. Het is heel moeilijk. Het is heel..., maar ik ben er van overtuigd, dat meen ik uit de grond van mijn hart, ik ben er van overtuigd, dat je als.., dat als je alleen maar langs het economische blad legt, dat investeren in de culturele instelling dat zich openstelt voor de maatschappij, die allianties aan gaat met het bedrijfsleven, met lokale groepen. Maar als je een instituut hebt of een instelling hebt die zich daadwerkelijk verbindt met de maatschappij en je investeert daar als een stad in, ik ben ervan overtuigd dat dat zich uitbetaald. Dat is weliswaar een investering op lange termijn, maar voor het vestigingsklimaat, voor de aantrekkelijkheids van je stad en voor de totale uitstraling, dat dat gewoon een investering is die de moeite waard is.

Bart: (...) indrukt en verborgen baten

WJ: Ja

Bart: En voor lange termijn en verhalen zullen heel veel missen

WJ: Precies. Die vraag kun je ook stellen: 'stel dat Concordia weg zou zijn, wat zou er dan gebeuren?'.

Bart: Ja, dan ben ik op de een na laatste vraag..

WJ: Oké

Bart: Hoe definieert Concordia haar eigen bestaansrecht? Waarom zou Concordia er moeten zijn? Eigenlijk heb je dat net al gezegd.

WJ: Ja. Een stad met de omvang van Enschede moet gewoon een goed filmhuis hebben en onze drie zaaltjes voldoen daar nog lang niet aan.

Bart: Ja want eigenlijk hebben jullie de ambitie om meer zalen te hebben

WJ: Ja, kijk dat lukt ze in Nijmegen. Zij hebben negen zalen! Elke zondag beginnen die om tien uur film te draaien en draaien elke zaal vier zalen achter elkaar.

Bart: Waar ligt dat aan dat het in Enschede zo moeilijk is?

WJ: Dat ligt aan dat ehh.. Dat is een goede vraag. Dat ligt aan een aantal factoren. Één: de Twentse mentaliteit is wat minder cultureel minded. Er is een echt kleinere groep die dit soort cultuur mooi vindt van oorsprong, zeg maar. Twee: mensen die hier komen om te studeren,

die komen hier studeren en gaan weer weg. Er blijft maar een hele beperkte groep hangen. Mensen die hier geboren zijn, die hier tot 18 jaar hebben gewoond. Die trekken hier weg, want die willen niet hier studeren. Het aantal terugkeerders is redelijk gering. Dus in vergelijking met bijvoorbeeld Nijmegen, wat eigenlijk net zo groot is als Enschede. Nijmegen en Utrecht hebben een hele grote groep hoger opgeleiden die zijn blijven hangen. Dus je krijgt een hele andere soort infrastructuur, dan heel veel andere... Zelfs Deventer heeft een bredere laag denk ik cultureel betrokkenen dan Enschede. Hoe komt dat? Als je in Deventer woont kun je best nog in Utrecht of zelfs in Den Haag werken. Het aantal commuters van Enschede naar het Westen is heel gering. Bovendien, als die al heen en weer reizen, dan zijn ze s'avonds niet op tijd hier om naar de voorstelling te gaan. Dan hebben ze wat anders aan hun hoofd. Dat heeft puur met de ligging te maken. Zolang de zeewaterspiegel niet stijgt... Het heeft echt met de ligging te maken. Lokaal is er niet veel bevolking die blijft hangen.

Bart: Het was met de gemeente verkiezingen, het ging nog over de cultuur bij de vestzak theater toen geloof ik. Toen waren ook alle politieke partijen, behalve GroenLinks geloof ik, die zeiden: 'jah cultuur..'. Ik was net bij Concordia, weet je dat speelde toen, cultuur was één van de punten die besproken werd. Al die partijen zeiden: 'het interesseert ons helemaal niks'.

WJ: Dat zegt al wat hè. Dat de politiek geïnteresseerden, dat die dan uit zeggen, andere dingen zijn belangrijker.

Bart: Het is het ondergeschoven kindje.

WJ: Ik vind het kortzichtig hoor. Ik denk dat als jij echt, zeg maar als Enschede.. De trend is duidelijk: steden worden belangrijker, stedelijke regio's worden belangrijker. Enschede heeft die potentie om dat ook te zijn.

Bart: Dat is het mooie. Enschede heeft aan de ene kant te maken met dus dit, maar ook met dat de hoogopgeleiden wegtrekken, wat je net zei. Die trekken allemaal weg en die willen ze behouden en als er dan één manier is om de stad aantrekkelijker te maken. Hoe heet dat hier.., Enschede stad van Nu

WJ: Ja, ik ben het helemaal met je eens. Dat is in de discussie met de gemeenteraad ook wel aangegaan. Je moet het niet zien als kostenpost, maar als investering. Want als je echt... Kijk wij zijn een kleine speler, maar het vestzak theater is een andere speler. Kijk wat het Rijksmuseum doet. Hoeveel bezoekers die weten te trekken, maar ook hoe die dingen in de maatschappij aan elkaar weten te praten. Daar moet je in investeren en ik weet zeker dat Enschede daardoor een leukere stad wordt. Er komen op zich nog mensen hier studeren. Dat die hier blijven hangen. Maar we blijven er ook op zitten, om zeg maar de Young professionals, zeg maar de studenten die in de eindfase zitten van de studie en de eerste vijf jaar daar na, om die te blijven houden. Tot ze getrouwd zijn en kinderen hebben.

Bart: Ja, want dan gaan ze niet meer weg. Slim! Nou dat was de laatste vraag. Met een terugtrekkende overheid, zoals die structurele subsidie die weg viel. Hoe ziet Concordia de komende jaren, artistiek gezien, voor zich? Maar misschien ook meer beleid gezien de toekomst.

WJ: Nou kijk, ik ben een ondernemer eigenlijk hè. Ik zit dan wel in de culturele sector. Ik heb mijn leven lang ondernomen en dat vind ik dat de culturele sector ook moet doen. Waarbij je niet streeft naar winst maximalisatie, sterker nog ik vind het een ramp als we geld

overhouden, want we moeten ons geld gewoon besteden. Van het geld dat je krijgt. De toekomst, wat dat betreft, bekijk ik toch bedrijf economisch, als dat mag? De overheid trekt zich terug. In financiële trekt de overheid zich terug, maar ook in inhoudelijke zin. (Boorgeluid) andere situatie dat de overheid geld geeft en zich wil bemoeien met de inhoud. In de sector is dat complex. Daar hebben we ook een keer een debat gehad in ons theater: 'wie bepaald, betaald' ehh 'wie betaald bepaald'.

Bart: Is dat zo? Willen ze er echt wat van zeggen? We willen wel geld geven maar dan moet je wel deze gasten laten optreden ofzo

WJ: Op dat niveau nog net niet. Maar er is hier.. Het Grenswerk festival, ik weet niet of je dat nog meegemaakt hebt toen je hier woonde? Die Lego kerk. Dat is kapot gegaan.

Bart: Dat was heel duur.

WJ: Ja dat was heel duur. Maar het was een groot succes, we hebben wereldwijd, zeg maar, de pers mee gehaald. Enschede is nog nooit zo., behalve de vuurwerkcramp, nog nooit zoveel...

Bart: Was jij daar niet de..?

WJ: Ik was de programmeur van de kerk, van de (...). Ik was er nauw bij betrokken ook, bij het festival. De volgende editie is niet doorgegaan, omdat de overheid zei we willen dat jullie meer muziek doen en meer op richten was toen het geval. In ieder geval ze hadden toen een inhoudelijk argument, kritiek inhoudelijk. En de organisatie zei: 'no go, wij zijn autonoom, je mag ons geld geven, maar wij bepalen wat we daar mee doen'. En dat is een spanning die ik... Ik streef naar consensus, of naar begrip, of naar samenwerking. Ik denk dat dit oplosbaar was geweest. Dat als artistieke mensen zeggen 'dit is onze lijn, hier houden we aan vast'. Dan kun je als overheid roepen wat je wilt, het enige wat je dan kunt is langs de financiële weg organiseren. Dus dat heeft de overheid ook gedaan. Ik heb letterlijk die brief gezien. 'Wij willen dat jullie dat doen'. Brief terug van de artistiek leider: 'willen we niet'. 'Ik wil toch dat jullie dat doen'. 'Doen we niet'. 'Dan stoppen we jullie subsidie'.

Bart: Dat 'crossing borders' zat hier ook, hè?

WJ: Ja

Bart: Maar dat is ook niet meer.

WJ: Nee, 'crossing borders' zat geen subsidie op. Het is een eigen particulier initiatief. En na twee jaar was het gewoon niet goed genoeg.

Bart: Er kwamen niet genoeg mensen?

WJ: Ja, het eerste jaar was heel goed, het tweede jaar wat minder. Was het programma ook minder.

Bart: In het Westen leeft dat best wel volgens mij.

WJ: Ja, hetzelfde geldt voor de parade, wij hadden de parade kunnen hebben in Enschede. Het was ons aangeboden.

Bart: Was is dat ook alweer?

WJ: De parade is een rondreizend festival in de zomermaand. Het is in Utrecht, Amsterdam, Den Haag en Den Bosch. Waarbij alle artiesten die in de zomermaanden normaal niks te doen hebben maken programmaatjes. Het is een totaal concept. Je koopt korte voorstellingen. Er is ook eten bij. Een grote puinhoop. Hartstikke leuk festival.

Bart: En nu hadden we dat met Pasen, dat festival.

WJ: Het Food Truck Festival?

Bart: Nee, nee die met Jezus.

WJ: Oh The Passion.

Bart: Ja.

WJ: Maar je vraagt naar de toekomst van Concordia. We kijken dan vooral bedrijfseconomisch eerst. Overheid trekt zich terug, dat klopt. Dus wij moeten op andere manieren geld verdienen ook. Als je als instelling alleen maar op subsidie richt, is een heel ongezond financieel model, want dan ben je speelbal van die ene financier. Dus we moeten onze inkomstenbronnen verdiferencieren. Dus wij zijn heel actief in het aanvragen van fondsen. We zijn heel actief in het zelf op de markt meer geld binnenhalen. Dus met onze crowdfunding campagne, met onze winkel, met onze kunstverhuur. Verhuur van onze zalen. Proberen van meer bronnen van geld aan te borrelen en wij zoeken altijd actief coalities met andere samenwerkingspartijen om te kijken of we niet gezamenlijk geld kunnen binnenhalen. Of we niet gezamenlijk wat kunnen betekenen voor elkaar. Dus in die zin.. Bedrijfseconomisch is dat wel een spannende zaak. En onze totale omzet is 2.1 miljoen en daar komt 800.000 bij van de gemeente. Dus we halen behoorlijke bedragen uit andere bronnen binnen. Maar dat is allemaal voorwaardelijk voor de kunst inhoudelijke zaak.

Bart: Verwacht dat je qua inhoud wel kunt blijven doen wat je nu doet?

WJ: Wij zullen niet aan inhoud en kwaliteit inboeten. Wel in kwantiteit. Want, kijk we kunnen minder theatervoorstellingen laten zien.

Bart: Dat is ook wel weer jammer.

WJ: Ja, precies. Op een gegeven moment is het een keuze. Wat wij wel serieus proberen om zo veel mogelijk het bedrijfsleven nauw bij ons te laten betrekken.

Bart: Dat was het ook.

WJ: Fantastisch

Bart: Hartstikke bedankt.
(Einde Interview 41:29)

Appendix B

Transcriptie Interview M

Bart: Woensdag 16 maart 2016, interview met *****. Goed. Herken je je in het beeld dat er op highbrow voorstellingen minder mensen afkomen?

M: Ja, dat ligt er wel aan wat je highbrow vindt.

Bart: Ja

M: Want wat is.. Want kijk er zijn voorstellingen waarbij je zou zeggen dat ze elitair zijn en waar weinig mensen op afkomen en aan de andere kant zijn ze ook als je kijkt, niet afgelopen jaar maar vorig jaar, was de film Winter's Sleep de film van 3 uur lang, drugs, drama. Dat met heel veel gepraat, intellectueel gepraat, afstandelijk gepraat, maar ontzettend mooi. Dat zou je kunnen zeggen als ultieme hoge cultuur aan andere het trok ook volle zalen. En er zijn ook dingen die wij draaien waarvan je denkt nou die zijn toch wel vrij toegankelijk en die krijgen misschien niet eens goeie recensies, maar dan denk je: 'nou dat zou wel eens kunnen pakken bij het publiek' en die trekken weinig publiek. Dus het is.. Het is heel diffuus het beeld.

Bart: Is het meer recensie afhankelijk ook?

M: Ja, het speelt een rol. Of het kan een rol spelen. Nou ja is een voorbeeld hè, qua film. Ook eigenlijk, eh.. Heel naar, heel veel ellende, een hele goede recensies. Belangrijke prijs in Cannes. Er gingen veel mensen naar toe, maar het hoeft ook weer niet, want vergelijkbaar zou je kunnen zeggen is de documentaire 'The Act of Killing'. Ook vijf sterren recensies. Het is natuurlijk wel een documentaire en dat maakt hem nog wat kleiner, maar daar ging niemand naar toe. En ook over zo'n.. Niet de Tweede Wereldoorlog, maar in Indonesië. Ook heel heftig oorlogsverleden, heel belangrijk, overal in het nieuws geweest, maar niemand kocht een kaartje. Dus recensies spelen een belangrijke.., kunnen helpen, maar zijn geen garantie.

Bart: Oké. Wordt er anders gekeken naar moeilijkere voorstellingen? Voorstellingen waarvan gedacht wordt dat die minder bezoekers zullen trekken? Kijkt u daar anders tegenaan?

M: Kijken wij anders daar tegen aan?

Bart: Ja. Zo van, de verwachting dat.. Wordt het bezoekersaantal meegenomen, het verwachte bezoekersaantal? Wordt dat meer meegenomen?

M: Ja. Waarin wordt dat meegenomen dan?

Bart: Bij het plannen van de films.

M: Oh ja zeker, qua film, ik denk.. Ik maak natuurlijk een inschatting of ik denk of de film voor een groot publiek is of voor een klein publiek is. En als die voor een groot publiek is dan.., ik maak een programma per week en dan sommige films draaien we wel tien keer in een week. Dat is dan omdat ik denk dat er ook wel voldoende animo voor is. Er zijn ook andere films waarbij ik eigenlijk wel weet waar er weinig publiek voor zal zijn, die draaien

we misschien maar drie keer of sterker nog van te voren aangekondigd: ‘eenmalig, dit is je kans’. ‘Op maandagavond, maandagspecial’. Zeker, ja.

Bart: Is veel bezoekers trekken, is dat een doel?

M: Ja, maar het is ook niet.

Bart: Dus het is dubbel?

M: Ja, het is ingewikkeld. Wij zoeken altijd het evenwicht, want we hebben verschillende doelstellingen. We hebben een doelstelling dat we voor kwaliteit staan, voor diversiteit staan. Dat we ook risico's willen nemen. Aan de andere kant is het natuurlijk ook wel een doel om met een zo mooi mogelijk programma zo veel mogelijk mensen te trekken. En we kunnen ook wel films, als ik ze... We hebben ook films waarvan we denken dat ze heel mooi zijn en die heel veel draaien en dat er drie mensen in de zaal zitten. Dat is wel heel weinig, nouja als ik het chargeer. Maar daar is ook niemand bij gebaat. Dus het is zoeken tussen eh... Eigenlijk wat ik net zei is het belangrijkste, dat we een zo mooi mogelijk programma een zo groot mogelijk publiek willen bereiken en in die zin is veel mensen ook zeker een doel.

Bart: Zit er nog een verschil in met voor de culturele crisis?

M: Als het om film gaat... Dan doel je op voordat we moesten gaan bezuinigen?

Bart: Ja.

M: Als het om film gaat maak ik daar geen andere afwegingen in. Niet om die reden, want film was altijd wel en is nog steeds wel een programma onderdeel dat zichzelf..., dat dat ook wel geld oplevert. En het levert nu meer geld op omdat we meer zalen hebben. Dus meer slots. Dus kun je meer films draaien, kun je vaker draaien, maar ik maak nog steeds dezelfde afweging en vind ik het belangrijk denk ik dat het publiek trekt en hoe vaak draaien we het dan.

Bart: Films zijn ook niet duurder geworden om te vertonen, of wel?

M: Een heel klein beetje, maar nauwelijks. Sommige films.

Bart: Één vraag over het theater, want dat wordt wel steeds duurder.

M: Ja.

Bart: Als is het alleen maar omdat het steeds duurder wordt om mensen op het toneel te krijgen. Hoe gaat Concordia daarmee om?

M: Ja, die vraag kun je het beste stellen aan Rosawyde en Willem Jaap. Ja, want daar spelen wel wat andere afwegingen, ook omdat we natuurlijk.., we zouden stoppen zelfs helemaal met theater. Want het is gewoon een hele dure vorm. Theater levert per bezoeker weliswaar iets meer geld op. Maar levert... Haalt per voorstelling soms meer bezoekers maar vaak ook niet eens dan film. En het is inderdaad veel duurder omdat er moeten allemaal mensen op het toneel, er moet techniek bij, het moet helemaal speciaal er geschreven voor worden en ontwikkeld. Dus het is een veel kostbaardere vorm.

Bart: Een hele andere tak van sport ook.

M: Ja dat ook, maar de afwegingen die daarin gemaakt worden dat doet Rosawydé als de programmeur.

Bart: Ja, die spreek ik morgen.

M: Precies ja, dan zal zij daar op toe...

Bart: In hoeverre richt Concordia zich op het vertonen van cultuur in het hogere segment.

M: Wat is het hogere segment?

Bart: Ja, dat is.. Dat kun je op heel veel verschillende manieren definiëren. Iedereen heeft een beetje een ander beeld bij highbrow, bij abstracte voorstellingen. Je noemde net elitair, maar dat bedoel ik niet zozeer. Meer de wat ontoegankelijkere voorstellingen, de wat intellectuelere voorstellingen, de wat... Maakt het al iets helderder voor je?

M: Ja, ik.., ehm.. Dat is een heel ingewikkeld begrip. Dat is een heel diffuus begrip ook en je zei zelf ook je kunt er allerlei definities over loslaten en ik kan er ook wel wat dingen over vertellen en dat sluit een beetje aan op wat ik al eerder zei, maar ik vind het belangrijk dat we de films draaien die er toe doen. En er toe dan kan zijn het verhaal dat ze vertellen of door de manier waarop een verhaal verteld wordt.

Bart: Relevante films?

M: Relevante films ja. Maar dat is ook nog vaag, hè. Maar als ik dat uitwerk dan is het, gaat het om 'vertellen ze een belangrijk verhaal?', 'vertellen ze een nieuw verhaal?' of ze vertellen een verhaal op een manier dat het nog niet vaak verteld is. Dus het kan in vorm zitten en het kan in inhoud zitten. Maar is daarmee een film die nieuw of anders is of afwijkend is, is die ontoegankelijk of is die voor een klein publiek. Dat is echt heel erg de vraag.

Bart: Zou je niet kunnen zeggen dat de meeste films bij Concordia al highbrow genoemd kunnen worden? Als je het vergelijkt met commerciële bioscopen.

M: Ja. Wij zullen niet snel een film draaien die wat formule werk is en wat..

Bart: Genre films?

M: Nou ja, nou kijk nee. Een formule genre film niet. Maar een genre film die afwijkt van het genre. Dus die bijzonder is in het genre, die zouden we wel kunnen draaien. Maar een film.. Ja, wij gaan niet Fast & Furious deel 32 draaien en we gaan ook niet James Bond draaien. Tenzij er een keer een James Bond is die heel erg afwijkt, dan zou het misschien wel weer kunnen. Kijk, Drive bijvoorbeeld hebben we gedraaid en die vond ik ook heel gaaf. Dat vond ook heel tof dat men die draait, ook in Cinestar. Een ander voorbeeld is The Revenant. Aan de ene kant is dat een film voor het grote publiek, die trekt enorme publieksaantallen. Je zou kunnen zeggen.. die draait heel goed in mainstream bioscopen, maar ik vind het absoluut geen mainstream film. Ik vind het echt grootste cinema, ik vind het filmkunst. Dus ik vind het heel

belangrijk dat die film ook bij ons te zien is. En is dat dan commercieel programmeren? Nee ik vind het vanuit de filmkunst beschouwd. Maar is filmkunst per se highbrow?

Bart: Of film kunst per se highbrow is? Ja, ik denk dat er ook wel verschillen in zitten.

M: Ja precies, er is overlap, maar er is ook..., je kunt ook filmkunst beschouwen...

Bart: Zit er veel overlap tussen Concordia en commerciële bioscopen? Of zijn het echt de uitzonderingen?

M: Ja het zijn echt de uitzonderingen. Ik denk misschien.. Wij draaien 150 films per jaar, ik denk dat tussen de tien en 15 ook bij de commerciële bioscopen te zien zijn. Dus tien procent of zo. Één film per maand, zo iets. Ongeveer.

Bart: Oké. Dus die overlap is heel klein eigenlijk. Ik snap dat je het etiket er niet op wil plakken, maar het is dus een soort van.. Die vraag moet ik niet stellen.

M: Toe maar.

Bart: Het is in ieder geval een ander segment. Het is niet per se een..

M: Ja, ja het is zeker. Het is zeker zo. Ik vind het ook niet nodig.. Kijk er is heel veel aanbod, dat is eigenlijk een andere vraag dan hoor, want er is heel veel aanbod en moeten wij dan per se hetzelfde gaan draaien dan dat al te zien is Enschede terwijl er ook heel veel andere films uitkomen die anders misschien helemaal niet in Enschede te zien zijn.

Bart: Als je het niet het hogere segment wil noemen maar het kunstzinnigere segment, zou je dan..?

M: Ja natuurlijk. Ja zeker. Wij hebben een kunstzinnigere programmering dan de commerciële bioscopen. Absoluut ja. Anders zouden we het niet goed doen. Wij krijgen natuurlijk ook subsidie om die dingen te vertonen die bijzonder zijn.

Bart: Is dat belangrijk om daar aan vast te houden? Die kunstzinnigere waarde?

M: Ja, ik vind dat, wij moeten wel voor een artistieke kwaliteit staan. En ik denk ook als wij precies hetzelfde gaan draaien wat ze bij de commerciële... Ik zou het niet willen, dus vanuit ideologie wil ik het niet. Maar we krijgen ook subsidie. En die subsidie is niet om precies hetzelfde te doen wat de commerciële bioscopen doet. Maar ik zou ook, want je vraagt naar zou je het willen? Nee ik zou het ook niet willen. Want daarvoor zijn we niet in.

Bart: In hoeverre richt Concordia zich op een sociaal-culturele bovenlaag van de bevolking?

M: Niet primair, zeker niet. Nee. Absoluut niet. Dat is soms.. Soms zijn films wel, passen films daar wel beter bij. Je probeert natuurlijk altijd het publiek te vinden dat bij een film past. Maar wij zijn, ons motto is 'kunst toegankelijk maken voor iedereen' en dat is echt iedereen.

Bart: Ik bedoel niet de sociaal-economische bovenlaag. want het motto is kunst toegankelijk maken voor iedereen. Als je een kunstzinnig aanbod heb, krijg je dan niet automatisch een sociaal-culturele bovenlaag? Dus misschien niet dat je je er bewust op richt, maar krijg je dat niet automatisch?

M: Kijk, die mensen zijn van nature geïnteresseerd. Dus die mensen zullen sneller een kaartje kopen voor een film, maar dat betekent niet dat wij ons daar dus op richten. Wij proberen die mensen wel te verleiden om naar ons toe te komen, maar dat proberen we ook met andere groepen. Dan moet je dan, neem Wana Play bijvoorbeeld als installatie die we op de Oude Mt hadden, dat is nou een voorbeeld waarin we kunst echt toegankelijk..., iedereen er gewoon mee confronteren. En iedereen spelenderwijs nemen ze deel aan een kunstwerk en ze zien dat het Concordia is dus ze hebben een kunstervaring. Maar echt Jan en Alleman, dus iedereen op de Oude Mt heeft het gezien en heel veel mensen daarvan hebben even geschommeld, hebben even gekeken wat doet dit eigenlijk. Dus die hebben een kunstzinnige ervaring gehad. Zijn in contact gekomen met ons. Dus in die zin hebben wij als doel om echt iedereen te bereiken. Via het onderwijs proberen we dat. Via allerlei projecten, maar het is ook dat de kunst toegankelijk maken voor iedereen: dat begint bij kunst. Dus we zijn er voor kunst en die willen we toegankelijk maken voor iedereen en daarmee richten wij ons dus ook.. proberen we alle mensen te bereiken en te verleiden.

Bart: Oké. Dat is wel helder. Met een zich terugtrekkende overheid, hoe ziet Concordia de komende jaren artistiek gezien voor zich?

M: In artistiek opzicht zou ik geen concessies willen doen. Dus de uitdaging zit 'm er in dat om, er voor te zorgen dat je kan blijven doen wat je belangrijk vindt. Om daar indien mogelijk minder afhankelijk te worden van de overheid. Nu is er geen acute dreiging of zo, dus ik denk ook dat wat we nu doen zeer gewaardeerd wordt. Dus de beweging die we inzetten. Ik vraag me af of de overheid zich in de komende tijd verder gaat terugtrekken vanuit Concordia, ik denk dat wat we doen zeer gewaardeerd wordt, maar er zijn ook fondsen. Je kunt via.., via crowdfunding halen we geld binnen. Zo kun je ook nog veel meer andere activiteiten ontplooiën, via verhuringen bijvoorbeeld lukt dat al heel behoorlijk. Je kunt ook andere inkomstenbronnen aanwenden om toch te kunnen blijven doen wat je doet.

Bart: Wat je belangrijk vindt?

M: Wat je belangrijk vindt.

Bart: Dus daar zit het in het organisationele...

M: Ja het vinden van dekking ja.

Bart: En artistiek dus gewoon doorgaan op het huidige pad?

M: Ja, maar ook wel verder blijven ontwikkelen, hè. Dus dat is erop uit, dat is samenwerken. Erop Uit is ook luchtbioscopen vaker blijven doen. Dus niet per se meer.., alleen maar in je eigen ruimte blijven hangen en te hopen dat mensen kaartjes kopen om daar naar toe te gaan. Dat blijven we zeker ook doen. Heel belangrijk. Cruciaal. Maar ook andere dingen daarom heen organiseren waardoor mensen in aanraking komen met kunst, met film en theater en ook een positief beeld bij ons krijgen. Wat misschien ook wel weer afstraalt op je kaartverkoop, maar als het dat niet doet is het ook weer niet cruciaal hè. Het is niet per se ons doel om meer kaarten te verkopen, het doel is kunst bij mensen brengen.

Bart: Het zit er wel stevig in dat...

M: Kreeg je dit antwoord ook van de anderen?

Bart: Ja, het lijkt wel op elkaar.

M: Heel goed, dan zie je dat we er vaker over gesproken hebben.

Bart: Laatste drie vragen alweer. Hoe omschrijft Concordia de waarde van kunst? Of jezelf of Concordia? Misschien kan je twee antwoorden geven?

M: De waarde van kunst? Kunst leert je kijken en leert je ervaren. Het verrijkt je blik, het verruimt je blik. Als het goed is is kunst..., reflecteert het op de tijd, op het leven om ons heen, de wereld, op facetten daarvan en verrast het je. Dus dat kan een esthetische ervaring zijn, dus het kan ervaring verrijken, maar het kan ook commentaar zijn op de wereld. Waardoor je denkt: 'Verrek, die heeft een punt', of 'Oh, zo heb ik er nog nooit over nagedacht' of 'Wat bedoelt die eigenlijk? Wat zou dat kunnen zijn?'. Zodat je daar ook zelf..., ervaren en leren kijken. Dat zijn de twee elementen die volgens mij van grote waarde zijn. Voor jongeren omdat je met een wijde blik, open blik naar de wereld leert te kijken en voor mensen die al wat ouder zijn dat dat het ook blijft doen.

Bart: Is het moeilijk om de waarde van iets te rationaliseren?

M: Is het moeilijk om de waarde ...? Nou ja, kunst heeft ook een hele intrinsieke waarde, hè. Dus of ik nou met mijn woorden helemaal alles geraakt heb weet ik niet, maar het was wel een poging...

Bart: Ja, ik zat net te denken, het is een hele ingewikkelde, het is heel erg ingewikkelde. Waarom je vind je je moeder aardig of zo.

M: Ja, precies. Ja, nou, maar, zeker. Ik formuleerde het antwoord net ook hard op nadenkend. Ik heb er natuurlijk wel eens vaker over nagedacht. Maar om het natuurlijk helemaal goed op te schrijven moet je er nog beter over nadenken. Maar ik vind het wel belangrijk dat je er een goed verhaal bij hebt.

Bart: Want je moet het wel kunnen rationaliseren?

M: Want je moet het kunnen... Er wordt heel veel... Er gaat veel geld naar de kunst. Wij zeggen ook we vinden het heel belangrijk wat wij doen, maar dat lukt niet zonder subsidie. Dat kan onmogelijk. Dus wij hebben dat nodig. Dus er gaat geld van de samenleving naar Concordia om dit te doen. Dan moet je wel..., je moet dat ook kunnen verantwoorden en je moet ook kunnen uitleggen: 'wat maakt dit nou zo belangrijk?'. En dan is er nog een andere variant, terwijl ik praat bedenk ik me dat nog, de waarde van kunst is natuurlijk ook soort van creatieve sector, aantrekkelijk woonklimaat, mensen vinden het belangrijk.

Bart: Oh, daar kom ik zo op.

M: Oké.

Bart: Maar tussendoor nog, als alles van waarde weerloos is. was dat. En zoals je zei het overleeft niet in de Mt moraal. Moet je dan verantwoorden naar die Mt morale toe? Het is ook

wel dat je daar toe gedwongen wordt eigenlijk, hè? Dat je dat toch gaat rationaliseren, iets wat van impliciete waarde is dat je dan toch telkens moet expliciteren wat de waarde er van is.

M: Ja dat is waar.

Bart: Dat is heel moeilijk lijkt me. Nu komen de vragen over de wat praktischere dingen. Waaraan draagt Concordia indirect bij voor de stad Enschede?

M: Ja, nou daar hoort... Allereerst gewoon eigenlijk wat ik net ook al zei. Dat is gewoon de mensen die ons bezoeken en die via ons met kunst in aanraking komen en wat is dan de waarde van kunst. Dus dat bruggetje. En dan heb je dat we..., een goede culturele sector die goede dingen doet en publiek bereikt maakt een stad aantrekkelijker. Kijk je kent waarschijnlijk al Werken Wel van Malet bijvoorbeeld. Gerard Malet heeft allemaal onderzoek gedaan naar waarom gaan mensen wonen op bepaalde plekken en steden.

Bart: Ja dat ga ik opzoeken.

M: Ja, Gerard Malet., en waarom zijn steden aantrekkelijk? Daarin speelt een culturele sector, een goede schouwburg, een museum, een heel rijtje met... Neem vooral maar eens door. Daarin wordt heel duidelijk hoe belangrijk dat is voor een goed vestigingsklimaat. Waar dragen wij nog meer indirect aan bij? Een goed bruisend uitgaansleven. Wij dragen bij aan bestedingen in de binnenstad, dus als mensen, kijk maar eens hoeveel mensen gaan naar een film of een theatervoorstelling en besluiten van te voren om wat te eten of naderhand een drankje te drinken of combineren bezoek aan onze winkel, onze kaartverkoop of onze tentoonstelling, of lunchen, of gaan hier tegen over nog wat kopen in de winkel of ergens anders in de binnenstad. Dat is ook heel belangrijk voor de ondernemers in de binnenstad.

Bart: Buiten dat, dan komen we op de laatste vraag. Hoe definieert Concordia haar bestaansrecht? Waarom zou het eigenlijk bestaan? Waarom zou het moeten het bestaan? Waarom zou je dit eigenlijk allemaal doen?

M: Ja dat is eigenlijk aan samenvatting van wat ik net al heb gezegd.

Bart: Ja, dat klopt wel. Het is een soort dubbele vraag.

M: Ja.

Bart: Het lijkt er wel een beetje op.

M: Ja dat denk ik wil. Ik wil wel even proberen om..., maar ik kom toch met een samenvatting van wat ik net zei. De waarde van kunst, de waarde van

Bart: Nou dan zijn we er.

M: Goed zo.

Bart: Einde.

(Einde interview: 33:37)

Appendix C

Transcriptie Interview A

Bart: Interview met *****. Dinsdag 22 maart 2016. Herken je je in het beeld dat er minder mensen naar highbrow voorstellingen komen?

A: Ja, over het algemeen is dat zo. Ik heb hiervoor bij het grote Wilmink Theater gezeten, zeg maar, en daar zag je dat ook. Ja, ik denk dat dat waar is. Lowbrow is toch wat makkelijker behapbaar, mensen zoeken af en toe gewoon een avondje uit entertainment los van alles. Dan kan ik het me voorstellen dat ze niet naar iets moeilijks willen gaan om er dan diep over na te denken, want dat moeten ze misschien al de hele dag op hun werk.

Bart: Hoe staat Concordia daar tegenover? Dat daar minder mensen op af komen.

A: Hoe staan wij daar tegenover? Even kijken, onze doelstelling is ‘om mensen in aanraking te laten komen met hedendaagse kunst’ en dat doen wij in verschillende vormen: theater, film en beeldende kunst en onze doelstelling is om dat op een laagdrempelige manier te doen en ik zie wel dat dat af en toe moeilijk is, want als je bijvoorbeeld een highbrow theatervoorstelling hebt, dan zie je toch altijd wel hetzelfde publiek en wij schrijven vaak ook hetzelfde publiek aan en dan is het moeilijk om daar nieuw publiek voor te zoeken. Dat proberen we wel, maar dat is lastig want waar vind je deze mensen en wij zien ook dat de doelgroepen die ons bezoeken toch blank, hoogopgeleid en redelijk in de slappe was zitten. Ja en als ze wat ouder zijn, die groep vervalt straks. Dus je moet wat nieuws. Dus we zijn nu ook op zoek naar ‘Hoe kan je de Young professionals boeien en binden?’.

Bart: Oké. Stond Concordia daar anders tegenover voor de bezuinigingen?

A: Ik vind het een beetje moeilijk te zeggen, want ik zit hier nog niet zo lang, maar ik zie wel dat het ook heel veel te maken heeft met de mensen die hier zitten. Nog niet eens zo zeer voor of na de bezuinigingen, maar je ziet wel dat er op bepaalde momenten directies zijn geweest die daar anders tegen aan keken dan de directie bijvoorbeeld die er nu zit. Dus het ligt ook heel erg aan de mensen.

Bart: Oké. Hoe gaat Concordia om met steeds duurder wordende theatervoorstellingen?

A: Volgens mij speelt dat bij ons op dit moment niet. Wij gaan onze prijzen niet verhogen. Ik weet niet precies of de theatervoorstellingen die mijn collega Roswyde inkoopt of die steeds duurder worden, waardoor wij onze kaartjes moeten verhogen. Dat heb ik nog niet van haar begrepen. Wij verhogen onze kaartjes ook niet voor volgend theaterseizoen. Dus, ja over het algemeen hebben wij dat probleem volgens mij nog niet zo zeer. Wat ik wel als een probleem zie is dat toch de experimentele theatermakers het steeds moeilijker krijgen om hun producties te ontwikkelen en uit te voeren, omdat ze de daar geen geld meer voor hebben, omdat alles nou een beetje marktconform gemaakt moet worden. Maar dat heb je ook met kunst, hè. Zodra mensen het niet gaan kopen, mag het dan ook niet meer gemaakt worden ja of de nee? Dat is de grote discussie en met kunst is dat natuurlijk helemaal de discussie.

Bart: Oké en de theater of voorstellingen, of de exposities die met duurdere opstellingen, dus die wat meer mensen hebben op het toneel of wat meer attributen enz. Worden daar keuzes in gemaakt?

A: Nee, zo wordt er niet zozeer gekeken. Er wordt meer gekeken van ‘nou, waar trek je nou de mensen mee waarvoor wij op aard zijn, zeg maar?’. Dus de mensen die nog enigszins interesse hebben in kunst en cultuur en dan ligt het er niet aan hoeveel mensen er op het toneel staan of hoeveel installaties je neer zet, als het maar interessant genoeg is qua inhoud of qua naam. Stel je voor, wij hebben hier een David Bowie expositie. Ja dan heb je dus een hele grote naam, maar misschien is de expositie an sich heeft maar vier werken ofzo. Nou ja, daar trekt je misschien toch wel mensen mee. Dus het gaat meer om de kwaliteit dan de kwantiteit, denk ik.

Bart: Oké. Je had het net over de experimentele vorm ten opzichte van de marktconforme vorm. Daar kom ik later nog op terug. Hoe gaat Concordia om met het aantrekken van zoveel mogelijk bezoekers?

A: Hoe we daar mee omgaan. Nou, in ieder geval, onze doelstelling is om zoveel mogelijk mensen, bewoners en bezoekers, van Enschede met beeldende kunst en film en theater in aanraking te laten komen. Dat doen wij op verschillende manieren. Dan doen we natuurlijk met een heleboel middelen, zowel offline als online. Ik ziet hier nog niet zo lang, maar ik heb wel gezien dat wij heel veel zenden. Wij zenden enorm veel. Hier hebben we een voorstellinkje, daar hebben we een film, daar hebben we een expositie. Kom naar een opening. Kom naar een artist talk. Kom naar een lezing met film. Nou we hebben, je kunt het zo gek bedenken, we hebben van alles en nog wat en ik merk zelf dat al dat zenden volgens mij moet je daar een beetje mee oppassen. Dat je dat allemaal maar naar de massa toestuurt. Dus wat ik..., mijn opdracht nu voor mijzelf is dat we steeds maar gaan kijken ‘oké, van wat hebben we dan?’ en ‘voor wie is dat nou echt interessant?’ en communiceer alleen ook dat. Dus dat je misschien met meer persoonachtige marketing gaat werken. Dat je zegt van ‘nou ja, ik noem één persoon’ de Young Professional, wat zit er in mijn productenrange wat interessant is voor de Young Professional. Dat ga ik op een leuke bijzondere manier met een goeie timing aanbieden. Met een goede look en feel, dat soort dingen en je hebt misschien toch inderdaad die hoogopgeleide witte mens die al komt. Nou hoe blijf je die binnen en hoe kan je er misschien voor zorgen dat die persoon die altijd naar theater gaat ook naar de film gaat. Dat je een stukje cross-selling doet. Dus het gaat ook heel erg over van welke persona’s willen we combineren dan dat je alles maar en masse over de schutting kiepert, want dat wordt steeds moeilijker. Hoeveel nieuwsbrieven lees je zelf eigenlijk nog? Ja, je leest alleen nog maar datgene wat je eigenlijk echt boeit op dat moment en waar je tijd voor hebt. Dus misschien moet je het ook in de zoekfunctie wat makkelijker maken.

Bart: Dus wat meer wat relevant is voor de doelgroep, wat meer maatwerk in plaats van de shotgun methode?

A: Precies. Nou jij zegt het mooier dan dat ik het doe.

Bart: Nee, ik probeer het te begrijpen. Ik zal trouwens af en toe even op mijn telefoon kijken als het scherm uit is of die het doet. Anders wordt ik paranoia.

A: Ander is het jammer, hè?

Bart: Ja. Even kijken. In hoeverre richt Concordia zich nog op het vertonen van cultuur in het hogere segment? We hebben het er net al een beetje over gehad, maar is het misschien dat het

veranderd is dat er gekozen is voor meer lowbrow of meer highbrow. In die verhoudingen, is daarin iets...?

A: Ik dank dat de highbrow zal hetzelfde zijn, want als ik naar de theaterstukken kijk, naar de films, dan blijft dat gewoon van dezelfde kwaliteit en dezelfde high- of mediumbrow of hoe je het wil noemen, maar ik denk dat wij ook wel richting lowbrow gaan met onze plusprogramma's en dat zijn bijvoorbeeld activiteiten die niet onder die drie poten vallen, maar die we dan in de buitenruimte doen. Bijvoorbeeld vorig jaar hadden we Wanna Play, een grote schommelinstallatie waar je met diverse schommels diverse muziektracks kon maken zodat je een muziekstuk maakt. Nou dat zou je als heel erg lowbrow kunnen bestempelen, want iedereen gaat lekker schommelen en heeft die misschien niet eens door dat die een onderdeel is van een kunstwerk. Vorig jaar hebben we in het Wilmink Theater een drive-in gedaan, een drive-in bioscoop, buiten op het Van Heekplein met Grease film. Ja, dat was ook hartstikke lowbrow. Dus ik heb het idee dat we de lowbrow meer aanvullend maken met de highbrow.

Bart: Herkent u zich in het beeld dat je ook, een beetje de DWDD methode, dat je highbrow cultuur op een lowbrow manier brengt? Dus DWDD opera in 60 seconden bereikt dat een groot publiek. Is dat ook iets wat Concordia probeert?

A: Ja, dat doen wij denk ik wel met die plusprogramma's waar ik het net over had. Dat we inderdaad gewoon, zeg maar... Nou ja zo'n schommelinstallatie of een andere interactieve installatie buiten. Dat is heel speels en dat wordt dus op een hele leuke manier gebracht. Voor ons is het alleen meer de doelstelling 'hoe zorg je er nou voor dat die mensen, die daarnaar toe gaan en die daar aan meedoen, dat die ook in onze theaters en in onze expositie ruimtes komen en dat is nou..., nou ja de opdracht voor ons 'hoe gaan we daar voor zorgen?'.

Bart: Oké. In hoeverre richt Concordia zich op een sociaal-culturele bovenlaag van de bevolking?

A: Daar richten we ons zeker op. Ja, die komt al bij ons. Ik denk dat de sociaal-culturele bovenlaag voor een heel groot deel misschien, 80 procent denk ik, wel ons weten te vinden, maar denk heb ik het over Enschede. Dan heb ik het niet over Twente en Twente is voor ons de volgende stap. Om te zeggen nou mensen uit Oldenzaal en Hengelo, die moeten we eigenlijk ook zien te vinden.

Bart: De regiofunctie.

A: De regiofunctie. Ja.

Bart: Met een zich terugtrekkende overheid, hoe ziet Concordia zich de komende jaren artistiek gezien voor zich?

A: Ja dat is natuurlijk wel een dingetje, maar opzich... Ja je houdt dit soort dingen niet tegen, dus het is ook een realistische scenario. Ja, daar moet je gewoon naar kijken. Wat wij daar in doen is dat wij steeds meer kijken van 'oké, hoe kunnen wij relevant zijn voor andere partijen?', zodat die, even heel plat gezegd, hun geld ook naar ons komen brengen. Ja dat kan middels door het feit dat wij zalen hebben en dat je in die zalen beschikbaar stelt aan andere partijen en dat die daar voor betalen. Dus daar worden debatten in georganiseerd en lezingen en feestjes en dat soort dingen. Dus daar komt ook een inkomstenbron. We proberen onze

vrienden, stoelschap en aandeelhouderschap uit te breiden, zo dat mensen ons ook echt willen ondersteunen. Dat is toch een beetje crowdfunding wat er nu gebeurt. Ja en daarnaast schrijven we fondsen aan, dus diverse fondsen als wij mooie plusprogramma's doen dat we daar gewoon ander geld binnenkrijgen en dan ga je dus naar het Prins Bernhard Cultuurfonds of het Mondriaanfonds. Al dat soort fondsen en dan is het niet alleen van de overheid, maar is dat van andere stichtingen en fondsen.

Bart: Worden daarvoor nog artistieke concessies gedaan?

A: Ja dat is ook een mooie, daar hebben wij volgens mij vorig jaar nog een debat over gevoerd. Het liefst zo min mogelijk natuurlijk, maar ik kan me best voorstellen als daar vanuit een fonds wordt gezegd van 'nou je moet daar samenwerken met een amateur gezelschap en wij kennen goede amateurgenootschappen en die passen gewoon heel goed in het project wat we willen doen'. Dan kan ik me voorstellen dat we daar zeker voor open staan.

Bart: Dus de vrijheid, je programmeervrijheid, wordt die aangetast?

A: Dat zou soms kunnen, als je bepaalde fondsen aanvraagt of met een bepaalde sponsor die zegt van 'Ja ik wil dat je Marco Borsato bij in het programma schrijft' en dat past helemaal niet bij de opera die we op dat moment doen. Ik zeg maar wat. Dan kan ik me voorstellen dat het wat aanstaat, maar je bent daar samen in onderhandeling.

Bart: Je staat er zeg maar zelf bij.

A: Je staat er zelf bij, ja en wij moeten kijken van hoever gaat die grens? Rekken we hem op? Of zeggen we van 'nee dat doen we niet'? Dan gaan we niet met de sponsor samenwerken. Kan best voorkomen.

Bart: Oké. Nu komt de lastigste vraag. Hoe omschrijft Concordia de waarde van kunst?

A: Dat is inderdaad een hele lastige vraag. Ja die vind ik moeilijk te beantwoorden, want ik ben niet Concordia, ik ben mezelf en ik werk bij Concordia. Dus daar zit altijd een stukje in van Concordia, maar dat is een heel groot stuk van mezelf, want dat kan ik bijna niet los zien. Ik denk dat de waarde van kunst veel groter is dan heel veel mensen denken. Iemand heeft wel eens gezegd van 'Kunst en cultuur is alles wat niet natuur is'. Nou dan is het heel groot, maar de waarde van kunst is, vooral straks met de nieuwe vaardigheden waar we het dan over hebben, is het ontzettend belangrijk, want kunst biedt ons de mogelijkheid om de wereld te duiden, maar ook om zelf die hoeken en gaten te vinden van anders denken. Hè? Zonder dat we het weten zitten we heel erg in het stramien van zo hoort het, zo moet het en zo heb ik het aangeleerd of dit is de ongeschreven moraal wetten en regels en kunst en kunstenaars laten ons juist zien waar die hoeken en die gaten zitten en zoeken de randen op en gaan er misschien ook wel overheen en dat maakt het zo interessant en ik denk dat we daar steeds meer naar toe moeten gaan. Hè, want de wereld verandert zo hard om ons heen en juist kunstenaars kunnen dat goed duiden en kunnen ons daar, niet alleen de weg, maar ook de zijpaden laten zien. Dat is denk ik heel belangrijk.

Bart: Dit is een van de beste antwoorden tot nu toe. Of vond ik een van de mooiste antwoorden dat is niet een beter antwoord. Dat heb ik niet even gezegd, maar ik vond het heel mooi. Oké. Hoe definieert Concordia haar eigen bestaansrecht?

A: Wij hebben denk ik bestaansrecht... Dat vind ik eigenlijk wel een lastige. Ja dat vind ik eigenlijk wel een lastige terwijl het een hele essentiële is. Eigenlijk gaat het voort op het vorige antwoord. Dat je het bestaansrecht zo lang... Wij denken met z'n allen dat kunst en cultuur een belangrijke pijler is in de maatschappij en dat je dat wil laten zien, maar dat moeten wij wel heel goed uitdragen en daar heeft Marketing & Communicatie natuurlijk een hele belangrijke vinger in de pap of belangrijke taak, maar de bestaansrecht zit hem in het feit, dat je aan de ene kant heel plat door overheden wordt gesubsidieerd, want dan blijkt dus daaruit van 'oké daar is dus geld voor dus men vindt het belangrijk genoeg'.

Bart: Dus dat is een legitimering.

A: Dat is een legitimering. En aan de andere kant bestaat het ook wel uit het feit dat.... Ja, hoe zeg ik dat? Dat er een groep mensen, wij de medewerkers, maar ook de groep mensen daarbuiten, nog steeds met ons hart en ziel inzetten voor dat wat wij willen laten zien, maar dat ook mensen naar ons toekomen. Zolang er mensen naar ons toekomen uit zichzelf, want soms hoeft je helemaal niet te vertellen dat je een mooi programma hebt, want komen uit zichzelf bij ons, dan is er nog steeds bestaansrecht. Stel dat wij nou heel veel communiceren, er komen gewoon steeds minder mensen en er komt helemaal niemand, dan moet je ophouden. Helaas. Terwijl je het misschien wel heel belangrijk vindt.

Bart: Het is dus een soort impact kwestie?

A: Ja, je zou het zo kunnen noemen. Ja.

Bart: En dan de laatste vraag, dan zijn we er alweer doorheen. Waaraan draagt Concordia indirect bij aan de stad Enschede?

A: Indirect, dat is een goede. Direct is natuurlijk makkelijker te zeggen.

Bart: Mag beide.

A: Oh, het mag beide. Oké. Wij dragen bij door op een hele laagdrempelige manier te laten zien dat kunst en cultuur zowel entertainment is als inspireert en kan verbinden en dat is dan middels film, theater, expositie. Wat leidt dat af hè dat gebrom (telefoon gaat af).

Bart: Je mag wel even opnemen hoor.

A: Ja ik kijk wel even of het dringend is. Nee dat kan wel wachten. Even terug naar de vraag?

Bart: Waaraan draagt Concordia indirect of direct bij voor de stad Enschede?

A: Ja en het feit dat wij ook steeds meer de buitenruimte opzoeken om daar te laten zien dat kunst en cultuur ook gewoon hartstikke leuk is en dat het ook heel speels kan zijn en dat het niet altijd heel moeilijk hoeft te zijn. Of dat als het moeilijk is dat je op een hele andere manier naar zou kunnen kijken en dat het echt niet alleen voor een bovenlaag en elite is, maar mensen moeten zich wel durven open te stellen daarvoor en daarom vind ik het ook leuk dat we ook wel steeds workshops met kinderen doen. Om kinderen te laten zien van kijk zo kan je ook naar kunst en cultuur kijken en misschien moeten we ook wel helemaal af van het label kunst en cultuur. Het is gewoon dat wat er in de wereld is. Het is één van de dingen.

Bart: Ja, het leven zelf.

A: Ja het leven zelf. Sport kan het leven zelf zijn, maar kunst en cultuur is ook het leven zelf.

Bart: En als we het omdraaien, wat als Enschede zichzelf ... Wat als je Enschede zou vragen, aan de stad of aan de gemeente, wat heeft Concordia ons nou terug te bieden? Zeg maar meer, dat was net een direct antwoord, maar de indirecte baten, zeg maar, van een instelling zoals Concordia?

A: Indirecte baten is dat ik... Ja dat mensen geïnspireerd raken. Dat mensen zich verbonden voelen. Dat mensen een geweldige avond of een geweldige middag hebben gehad. Dat kinderen hier het inzicht hebben gekregen van 'jeetje, later wil ik ook', weet je wel, 'wil ik ook gaan schilderen' of 'later' of ik... Weet ik zelf altijd heb dat als kind zijnde heb je theater gezien of heb je een schilderij gezien en dat weet je nog steeds. Dat moment dat voor het eerste het doek openging en dat je iets zag en dat je in vervoering raakte en dat gevoel, als mensen dat krijgen, dan heb je gewoon het gevoel dat je leeft. Dat je er toe doet en dat wat je ziet dat dat mooi is.

Bart: Geïnspireerd worden.

A: Ja, je wordt geïnspireerd en je wordt..., maar er zijn soms ook..., er zijn soms kunstwerken waarvan je denkt 'oeh, hier heb ik niks mee', maar toch blijf je dat nog wel later, nadenken ja dat heb ik toen en toen gezien, maar toen begreep ik het niet, maar jaren later kan ik het wel duiden. Weet je, het geeft je gewoon... Het geeft je ook gewoon een inwendig in de wereld.

Bart: Een andere blik.

A: Een andere blik. We hadden hier laatst Inkspot met allemaal cartoons. Ja, dat gaat heel erg over wat er net gebeurd is. Met aanslagen of het gaat over de zorg en het laat je ook nadenken. Of je krijgt er zelfs een duiding door dat je denkt van 'oh, maar nou begrijp ik waarom dat zo ingewikkeld is, deze ene tekening geeft mij nu het beeld van nu begrijp ik hoe dat zit'. Ja, dat is heel interessant.

Bart: Nou dat was het dan.

A: Ja? Hartstikke goed. Mooie vragen. Moeilijke vragen ook.

Bart: Viel het nog een beetje mee, met wat je...

(Einde interview 19:53)

Appendix D

Transcriptie Interview R

Bart: Interview met *****. Donderdag 17 maart 2016. In hoeverre herken je je in het beeld dat highbrow voorstellingen minder mensen trekken?

R: Nou mijn eerste reactie zou zijn 'ja dat klopt' en dan heb je inderdaad.. Is meteen in die context heel lastig om te praten over highbrow, omdat voorstellingen soms moeilijk lijken maar het helemaal niet zijn. Maar leg dat maar eens uit voordat mensen geweest zijn.

Bart: Ja. Dus sommige highbrow voorstellingen brengen op een lowbrow manier? Een beetje zoals de Wereld Draait Door, die brengt opera maar dan op een manier dat het weer heel...

R: Ja, daar is het misschien wel mee vergelijkbaar. Ja. Alleen de Wereld Draait Door is natuurlijk op TV, populair enzovoorts. Dat is misschien wel een goede vergelijking.

Bart: Hoe staat Concordia tegenover highbrow voorstellingen waar weinig mensen op afkomen?

R: Hoe moet ik dat zeggen? In principe is, bij Concordia tenminste bij de theaterprogrammering, is de vraag of iets highbrow lowbrow is bijna niet aan de orde, alleen zal ik automatisch kiezen voor voorstellingen die misschien in jouw definitie vallen onder highbrow, omdat ik kies voor voorstellingen die passen bij wat, waar ik vind dat Concordia voor staat. Daar ben ik niet alleen in, dat hebben we samen vastgelegd, hè. We hebben kernwaarden vastgelegd als 'verrassend', 'toegankelijk', 'actueel' en het soort theater dat ik programmeer moet iets experimenteels hebben, iets eigens. Het moet niet iets zijn dat zomaar overal kan staan en dan kom je best wel snel al in wat jij highbrow zou noemen. En ook in voorstellingen die misschien minder mensen trekken, die moeilijker meer mensen trekken, omdat het soms voorstellingen zijn die moeizaam te definiëren zijn van te voren.

Bart: Er is dus een soort van kwaliteitskeurmerk, benchmark, waar...?

R: Dat probeer ik wel. Een van de kernwaarden is ook kwalitatief, maar dat is heel moeilijk vind ik. Maar het is natuurlijk wel mijn doel dat alle voorstellingen die wij hebben kwaliteit hebben.

Bart: Even heel extreem gezegd, stel je hebt lokale opvoeringen die plat zijn en die plat gesproken zijn. Dat is dus het andere uiterste, zeg maar.

R: Ja, maar plat gesproken voorstellingen hoeven niet slecht te zijn en kunnen in hun eigen vorm weer highbrow zijn. Ik had laatst in de poëzie week een beetje aparte, dat was een muziektheater, een opera zangeres die had gedichten van Twentse dichters die zong ze op muziek. Een deel daarvan was in Twents, maar je zou denk ik toch wel, als jij dat dan zou zien dan denk je 'dat is misschien wel highbrow'. Dus, ja lokaal hoeft niet ehm... Twents hoeft niet gemakkelijk te zijn of plat. Alleen Twents is in principe, als meestal de streekvoorstellingen, passen minder bij Concordia. Maar dan heb je te maken met Concordia is een klein stadstheater en de streekvoorstellingen zou je dan eerder die bij theater in Oldenzaal of.. Het past bij signatuur niet zo bij Concordia.

Bart: Wat vind jij dat soort als tegenpool van wat er qua voorstellingen bij Concordia zijn? Misschien een soort genre of een..?

R: Ja, als je.. Je hebt wel de groep.. Is dit voor openbaar? Want als ik namen ga noemen?

Bart: Je hoeft niet specifiek een naam te noemen. Een of ander op de markt of zoiets, toch?

R: Wat zeg je?

Bart: Dat TROS muziekfeest op de markt of zoiets?

R: Nee, daar had ik niet aan... Ik had een naam in gedachten, kwam toevallig in mij naar boven. Nee, wat ik.., maar dan nog, want zelfs al.. Bepaalde voorstellingen kunnen plat zijn en toch heel erg kwaliteit hebben, maar dan passen ze niet bij Concordia.

Bart: Herman Finkers is bijvoorbeeld wel...

R: Herman Finkers zou ik niet plat willen noemen, die zou ik zo willen hebben als het kon.

Bart: Nee, ik bedoelde dialect met plat.

R: Ja, maar ook als Herman Finkers, André Manuel bijvoorbeeld, als die iets in Twents doen vind ik dat doordat ze hun vorm hebben, dan past het weer bij Concordia. Met name André Manuel. Doordat die zo eigenwijs is. Even denken hoor, daar wou ik iets anders op zeggen. Eh, ja. Ik had een tijdje geleden in de zaal Ariën Edo, of zoiets. Dat was een voorstellingscabaret, wat ik samen met het Wilminkstheater, die stond bij ons in de zaal en dat was naar mijn smaak echt veels te plat. Lowbrow zou je zeggen. In zijn genre was het goed, maar ik zou het nooit zelf programmeren. Ik vind het niet bij Concordia passen.

Bart: Was het een genre voorstelling? Zo zou je het kunnen zeggen?

R: Het was cabaret, maar gewoon plat cabaret voor heel groot breed publiek. Het was meer onderbroeken en platte poepgrappen enzo.

Bart: Zit er nog een verschil in met voor de bezuinigingen en hoeverre de abstracte highbrow voorstellingen worden geprogrammeerd.

R: Ja, maar dat is niet het directe gevolg van bezuinigingen. Dat is eerder het gevolg van het feit dat we ongeveer tegelijkertijd een nieuwe koers gaan draaien. Het is natuurlijk wel zo dat Concordia zou stoppen te bestaan en toen zijn wij zelf doorgegaan uiteindelijk, hè. Zeg maar heel kort door de bocht moeten we dat zo zeggen en toen heb ik ook de koers een beetje veranderd. Maar dat heeft dan weer te maken met het feit dat we een andere directeur is, andere.. Samen in een andere groep ga je..., ander beleid en nog eens nadenken over wat je zou kunnen veranderen als de ruimte er is. Nu heb ik het niet over financiële ruimte, maar inhoudelijke en bewegingsruimte. Dus ik ben wel... De laatste paar jaar was het heel highbrow, als je dat wil noemen en nu is ben ik iets minder highbrow gegaan. Zonder ook maar enigszins toe te geven aan kwaliteit, maar het was wel heel specialistisch en dan is het voor een kleine groep mensen. Op een gegeven moment wordt die groep mensen gewoon te klein.

Bart: Dus zou je kunnen zeggen, als je de.. Dat komt doordat er een nieuwe start is gemaakt of komt het door de bezuinigingen? Als je dat zo zou zeggen. Of door beide?

R: Het komt door de nieuwe start. Ja. Ik neem aan dat ik dit ook had gedaan als er geen bezuinigingen waren geweest. Het was toch gebeurd.

Bart: Oké. Hoe gaat Concordia om met steeds duurder wordende theatervoorstellingen?

R: Mijn ervaring is dat ze op die moment niet steeds duurder aan het worden zijn.

Bart: Nee, valt wel mee?

R: Of misschien onderhandel ik gewoon scherp. Nee, dat.. Het is natuurlijk duur, maar weet je het probleem met de bezuinigingen die overall vallen is dat zalen proberen harder te.., proberen eigenlijk de bezuinigingen af te wentelen op de spelers. De spelers hebben in gezelschap en de gezelschappen hebben ook geen geld. Die moeten ook weer..., die moeten ook weer harder optreden. Ik heb niet het gevoel dat het veel duurder aan het worden is. Wat wel eens gebeurd dat een gezelschap heeft gevraagd of ik vooruit een betaling wilde doen om de productie alvast te kunnen bekostigen. Want gezelschappen moeten met een bepaalde reserve een productie maken en die krijgen ze dan in de vorm van uitkoopsommen weer terug. En als ze die reserve niet hebben, ja.. Dat heb ik toen wel gedaan. Of een deel daarvan. Ik doe dat niet uit gewoonte, maar ja zo probeer je elkaar toch een beetje te helpen.

Bart: Want eigenlijk wordt het voor de gezelschappen vooral duurder?

R: Iedereen heeft last van bezuinigingen. Dus zowel de gezelschappen als de theaters, als de producenten, dus overall zijn de budgetten krappere. En het is dus niet automatisch zo dat de uitkoopsommen hoger zijn. Soms is daardoor de onderhandelingsruimte wat minder.

Bart: Wordt er wel eens een keuze gemaakt om niet een wat duurdere voorstelling in te plannen? Wat eerder misschien wel had gekund?

R: Nou Concordia is ten opzichte van toen ik ooit lang geleden hier begon en dat is dan 2004-2005, toen ik hier begon toen gingen we er wel anders mee om dan nu. De wereld is dus in die zin wel veranderd. Toen vonden we dat... Er moest een vaste lage entreprijs zijn voor publiek en we hadden een bepaalde uitkoopsom bemiddeld ongeveer in het hoofd, daar speelde je dan mee en hoeveel publiek er kwam dat was eigenlijk nog niet zo'n punt. Tenminste daar lette je wel op en ik had natuurlijk maagpijn als het weinig was, maar het was vooral die twee ingrediënten waren dat. Dus vaste lage toegangsprijs en een uitkoopsom die dus ook niet te hoog kon zijn gemiddeld. Ik heb die prijzen losgegooid, dus we zijn duurder geworden. Echt inmiddels een stuk duurder ten opzichte van toen. En dat heeft geen terughangend publiek opgeleverd, integendeel, er is meer publiek gekomen. En de uitkoopsommen die ik betaal dat wisselt ook veel sterker en soms betaal ik veel omdat ik denk 'dat is het waard', 'dat wil ik graag in de zaal hebben' en soms is de onderhandelingsruimte zodanig dat ik de prijs gewoon heel laag kan houden en dan heft dat elkaar weer een beetje op. Maar het gebeurt natuurlijk wel dat ik een voorstelling te duur vond.

Bart: Omdat je te maken hebt met een bepaald budget.

R: Ja, ja.

Bart: Zit er een.. Je zit er net al een beetje aan. Is het tegenwoordig voor Concordia belangrijker om meer bezoekers te trekken?

R: Ja.

Bart: Het is meer een punt geworden? Hoe noem je dat, een richtlijn?

R: Ja. Nog ver voor dat ik kwam was het zo, jaren 80, 90, was het helemaal geen punt. Concordia was toen niet voor het brede publiek en als je dan echt de zaal... Concordia heeft ook een periode lang helemaal geen cabaret geprogrammeerd. Toen ik kwam veranderde dat en ik kreeg ook de opdracht toen om weer cabaret te programmeren en dat er meer publiek moest komen, dus toen begon dat een punt te worden. Langzaam maar zeker.

Bart: Zit er nog een spanning tussen highbrow en zoveel mogelijk publiek trekken?

R: Ja, de eerste gedachte die je hebt als je zegt 'ik wil zo veel mogelijk publiek trekken' dan moeten we breder en gemakkelijker gaan programmeren. Dus ook cabaret en niet alleen maar speciale voorstellingen, ook wat makkelijkere voorstellingen. Er zit een soort grens in, op een gegeven moment heb je het zo breed dat mensen niet meer weten waar het theater voor staat. Dan verlies je een soort gezicht.

Bart: Dat er karakter is.

R: Ja. Het gezicht. Ja en wij zitten in een stad waar ook andere podia zijn, dus voor ons is het wel belangrijk om dat heldere gezicht te houden.

Bart: In hoeverre richt Concordia zich op het vertonen van, eh... Wacht even hoor. Dit is wel even... Ja, we hebben het er net al over gehad.

R: Je mag het opnieuw zeggen als je dingen niet begrijpt ofzo.

Bart: Even denken. Zou je, even heel kort nog, zou je zeggen dat Concordia zich richt op het tonen van cultuur in het hogere segment.

R: Ja, dat denk ik wel. Ja we zijn maar een klein theatertje en we willen er zijn voor veel Enschedeërs en daarom heb ik dus ook een deel van het programmeerbudget heb ik gereserveerd per jaar voor locatie theater, straat theater en dat staat dan gewoon in de stad. Voor iedereen toegankelijk, maar ook dan zorg ik er wel voor dat het wel iets eigenzinnigs heeft. Even kijken, wat wou je ook alweer... Oh ja, het hogere segment noemde jij dat.

Bart: Het is een beetje we hebben het er net al over gehad.

R: Ja, nou ik blijf een beetje... Ik denk absoluut dat wij het hogere segment aanspreken, terwijl ik zelf niet zo in laag en hoog denk. Ik denk meer aan breed of instapvoorstellingen en specialistische voorstellingen. Zoiets, snap je wat ik bedoel?

Bart: Ja, meer van de drempelwaarde.

R: Ja, zoiets.

Bart: En hoe toegankelijk het is voor de onervaren. De geïnteresseerde en de ongeïnteresseerde bezoeker.

R: Ja, je wilt mensen trekken die voor het eerst komen, maar echt het hele brede publiek, dat zou bij ons niet zo heel gauw komen. Zoals die Edo en Arie waar ik het al over had, dat past gewoon niet bij ons. Terwijl wij..., ik heb ook voorstellingen voor een jonger publiek en dat wordt ook wel bezocht door een jonger publiek. Ook theater. Dus dat is ook minder ervaren publiek. Maar de ervaring die nodig is om een voorstelling te bekijken, dat heb ik een beetje naar beneden geschroefd. Wat jij net zei, die omslag, jij koppelt dat aan bezuinigingen, ik heb het gekoppeld aan beleidswijziging.

Bart: Een nieuwe start zeg maar.

R: Ja.

Bart: Oké en iets wat daar een beetje mee samenhangt. In hoeverre richt Concordia zich op een sociaal-culturele, niet een sociaal-economische, maar een sociaal-culturele bovenlaag van de bevolking?

R: Ja, ik denk dat juist dat eerder van belang is dan sociaal-economische bovenlaag. Zeker Enschede, want in de praktijk zullen het wellicht..

Bart: Zal het samengaan.

R: Ja, maar weet je, juist in Enschede zie je heel veel mensen die een kunstopleiding hebben gehad, die opzich dus wel behoren tot de sociaal-culturele bovenlaag, maar die niet tot de sociaal-economische bovenlaag... Dus dat ligt niet helemaal gelijk. Ik probeer dus ook, daar staan wij ook voor, dat de voorstellingen en ook onze sfeer laagdrempelig... Onze voorstellingen zijn misschien ook wel, wij hebben misschien wel voorstellingen die in inhoud, een specifieke inhoud hebben en die eigenzinnig zijn en, maar het moet makkelijk zijn bij ons in het te komen. Je hoeft niet het gevoel te hebben 'oeh, hier moet ik poepiechic te zijn'. Dus in die zin zijn we wel weer... We willen wel weer werk toegankelijk hebben.

Bart: En die sociaal-culturele bovenlaag, is dat een doelgroep? Of sociaal-culturele laag in plaats van dat de bovenlaag te noemen. Wordt daar specifiek op gericht?

R: Ik denk dat dat impliciet wel het geval is. Ons kernpubliek is 40 jaar en ouder en misschien voor sommige dingen 50 jaar en ouder.

Bart: Maar buiten dat je je misschien niet eens expliciet op zou richten, het is wel die altijd komt misschien?

R: Ja, wel veel denk ik. Ja. Weet je wat bij ons veel komt? Dat is die leeftijd, vaak vrouw enzovoorts. Maar ook hogeropgeleid. Daarin verschillen we eigenlijk niet veel van andere theaters.

Bart: Nee.

R: Ze zitten wel vaker in hogeropgeleid en wat meer inkomen. Wat lach je nou?

Bart: Ik wou even iets buiten de dingen neerzetten. Als je achter de kassa ziet zie je zo ook komen. Je hebt ook overeenkomsten op een gegeven moment en je kunt niet zijn wat voor een opleiding ze hebben, maar er zijn heel veel films en daar komen alleen maar vrouwen van boven de 50, zonder een man, met haar vriendinnen ofzo, dat is wel... Maar goed...

R: Het is wel grappig. Ik zat ook even te denken aan de film en volgen mij is dat bij film nog extremer dan bij theater. Terwijl je zou verwachten dat theater dat heel erg heeft.

Bart: Theater is wel wat gemeleerder.

R: Ja, dat valt mij ook op. Dat dat best wel... Nou bijvoorbeeld gisteren had ik een cabaret voorstelling Yentl en de Boer, dat zijn twee jonge meiden die op dit moment heel goed gaan. Ik weet niet wat je er van kent?

Bart: Ja, ik ken ze.

R: Maar als je dan kijkt wat er in zit, dat is heel divers eigenlijk. Dus dat valt wel mee.

Bart: Heel fris, hè? Twee jonge talenten.

R: Ja.

Bart: Met een zich terugtrekkende overheid hoe ziet Concordia zich de komende jaren artistiek voor zich?

R: Even denken hoor, hoe beantwoord ik dit? Wat ik doe is... Wij hebben een programmering die bestaat door, juist door die terugtrekkende overheid, niet alleen meer uit eigen voorstellingen, maar ik ga meer samenwerkingen aan en we hebben gesponsorde programmering. En dat betekent dat we, dat ik daarmee voor de keuzes en de inhoud meer in overleg moet. Gesponsorde programmering en de sponsor heeft invloed op zijn programma wat die sponsort is en de samenwerkingspartners, die hebben ook hun eigen, zoals de rijksoverheid, het valerius ensemble. Daardoor zijn de ingrediënten om te komen tot die artistieke wens, die hier nog steeds is en die is ongewijzigd, maar de weg er naar toe is wat anders.

Bart: Is het wat minder vrij? Minder vrijblijvend?

R: Het is niet zo zeer minder vrijblijvend of vrij maar... Weet je er zijn andere mogelijkheden gekomen door die samenwerkingspartners, maar die willen ook wel door als gevolg van de terugtrekkende overheid, maar dat kan bijvoorbeeld betekenen dat je in je verdeling van genres meer muziek heb dan misschien wel wenselijk is, omdat die samenwerkingspartners zich allemaal in de muziek bevinden. Dan zie je dat gebeuren en dan moet ik daar..., dan corrigeer ik dat. Dat is op zich niet zo'n ramp, maar zo gebeurd dat toch. En wat ik ook heb is dat ik, soms dan zie ik de kwaliteit wat achteruit gaan, omdat samenwerkingspartners niet... Die nemen hun eigen kwaliteit mee en dan moet ik zien dat ik dat financieel... Dan heb ik financiële input nodig om dat te kunnen veranderen. Dus het heeft zo z'n andere uitdagingen. Brengt het met zich mee.

Bart: Anders geworden?

R: Ja. Ik heb nu die overdag voorstellingen, dat heb je wellicht wel gezien. Die hadden we eerder natuurlijk niet, maar dat is echt het gevolg van de bezuinigingen. Eerder had ik gewoon de avond voorstellingen, maar nu hebben we als gevolg van de bezuinigingen nog maar één avond theater en de andere avonden film. Film is namelijk veel goedkoper of geeft winst. En dan kun je zeggen daarmee bekostigen we mede het theater. Dat betekend dus dat ik nog maar één avond heb en dat ik moet zoeken naar andere momenten om theater aan te bieden. Daar is dus die maandagmiddag bijgekomen en dat is maar een uurtje.

Bart: Broodje Aap?

R: Broodje Cultuur.

Bart: Oh dat was het je.

R: Broodje Aap is iets anders. Maar als je voorstellingen van maximaal een uur hebt dan is het heel moeilijk om daar toneel of muziektheater met een afgerond verhaal in te zetten. Tenzij het van zichzelf al kort is. Dus voordat je het weet zit je heel erg in het segment muziek. Met die samenwerkingspartners.

Bart: Ja, altijd weer muziek.

R: Ja, daar moet ik goed alert op zijn. De ingrediënten zijn gewoon anders.

Bart: Dus je moet meer rekening houden met... Is dat het woord, meer rekening houden?

R: Ja er zijn andere factoren waar je rekening mee moet houden. Wat ik ook heb is... Ik heb nu..., want ik had het net over die kwaliteit, dat is een deel in de broodjes cultuur waar van ik heb dat zou ik wel op willen schroeven en daarmee ook de publiekstoeloop, want als een voorstelling niet zo goed is dan trekt dat ook niet zo veel publiek. Het publiek zal dan ook niet zeggen van 'oh dan gaan we de volgende keer weer naar toe'. Dat is niet helemaal zo, als een voorstelling wel goed is dan kan het ook geen publiek trekken, maar, in ieder geval als ik dat wil opschroeven heb ik daar geld voor nodig. Dus ik heb een programmeringssubsidie aangevraagd en ontvangen en die ruimte kan ik dan gebruiken om de kwaliteit op te schroeven van zo'n segment in de programmering. Zo mag het iets duurder zijn.

Bart: En fondsen?

R: Ja dat is een programmeringssubsidie van een fonds. Ja, dus in dat geval is het een manier om iets duurder te programmeren. Wel daarvan uitgaande dat dan het dus het zeker op het lange termijn meer publiek zal trekken. En dat dat zich weer rechtstrekt en dat ik onderaan de streep weer uitkom zo als nu alleen dan met hogere kwaliteit. Met meer mensen.

Bart: Een paar jaar geleden was er een voorstelling bij Concordia van Persona gebaseerd op de Ingmar Bergman film.

R: Ja.

Bart: Daar was ik bij, het was heel mooi. Er waren misschien 15 mensen in de zaal.

R: Ja, maar dat was nou typisch zo'n voorstelling waarbij je heel... De laatste paar jaren waar ik het net over had, dat je zo veel ervaring moet hebben om het te kunnen genieten.

Bart: Dat was prachtig, dat was het mooiste die ik ooit heb gezien.

R: Ja, maar goed, jij dacht misschien wel zal ik er wel naar toe gaan het is misschien te ingewikkeld.

Bart: Oh nee, ik had niet door dat er het was tot een uur van te voren waarschijnlijk.

R: Oké, je kwam er toevallig terecht.

Bart: Ja, het was gratis dan hè. Het is ook erg ook nog. Dat is heel sneu voor die mensen en dan zitten er 15 man.

R: Ja, maar dat is het probleem. Ik had laatst ook een voorstelling van Opium Voor Het Volk. Dat is een toneelgroep. Die vertellen dan..., het is zo belangrijk wat je van te voren verteld met beeld en tekst of wat mensen kunnen verwachten van zo'n voorstelling en dat gezelschap wilde heel graag kwijt wat er aan bijzondere lagen in de voorstelling zat, wat voor een diepzinnigheid, maar daar komen mensen niet op af. Dat mogen ze wel beleven, maar dat trekt niet. Dus de voorstelling wat uiteindelijk..., het was echt een hele leuke goede voorstelling, maar het sluit helemaal niet aan wat de mensen van te voren ervan dachten. Daar zit het hem ook een beetje in. Dat die makers, die heel erg hun best doen om echt heel kwalitatief hoog te..., wat jij dan highbrow noemt, die gaan soms ook heel highbrow vertellen wat ze doen en dat sluit dan weer niet aan.

Bart: Die zouden wel een marketingslesje mogen krijgen ja.

R: Ja, maar dat is een ander vak. Een theatermaker zou ook gewoon een marketeer zijn werk kunnen laten doen, maar ja die kost ook weer geld.

Bart: Ja. Hoe omschrijft Concordia de waarde van kunst?

R: Ja dat is denk ik heel moeilijk. Wij hebben... Concordia heeft kernwaarden vastgelegd van hoe wij willen werken en waar wij voor staan. Ik denk dat de waarde van kunst is heel moeilijk te omschrijven. Onze kernwaarden zijn, ik noem er dan net een paar, als het gaat over wat wij willen brengen: verrassend, actueel, toegankelijk, professioneel, kwalitatief en dan zijn we onder andere klantgericht, initiërend en verder is dat een hele moeilijke discussie.

Bart: Ja, een beetje een gemene vraag, want de vraag stelt je moet nou de waarde van iets rationaliseren. Dat is hetzelfde als je vraagt aan mij 'waarom houd je van je moeder?', weet je wel? Probeer dat maar eens even te concretiseren. Maar dat is even... Meer mensen hadden het daar moeilijk mee. Hoe definieert Concordia haar eigen bestaansrecht?

R: Met onze missie. Wij hebben een missie waarin... Ik denk dat je kunt zeggen dat ons motto is dat vind ik heel centraal staande ambitie. Concordia wil kunst toegankelijk maken voor iedereen. Concordia wil kunst dicht bij de mensen brengen en dan gaat het om kunst die actueel is in inhoud of in vorm. En waarvan wij best wel wat vragen: eigenzinnig, verrassend, gebracht op een toegankelijke manier. En daarin zijn we als klein, nou ja klein, als binnenstads instelling... Daar zorgen wij ervoor dat leefklimaat voor een bepaalde groep

mensen, die Enschede graag aan zich wil binden, Enschede wat aantrekkelijker vindt. Dus dat het leefklimaat daarmee prettiger wordt. Enschede als stad heeft behoefte om iets hoger opgeleiden, dus hoog sociale culturele en economische bovenlaag, om die aan zich te binden. Dus heel veel mensen komen wel om te studeren bijvoorbeeld, maar aan weer weg. Enschede heeft naar verhouding een bevolking die onder het gemiddelde zit wat betreft opleiding en inkomen. En wat die bovenlaag in een stad houdt dat zijn bepaalde voorzieningen en dat zijn niet per se de grote evenementen, want dat is voor toeristen en mensen die erop af komen, maar gewoon de voorzieningen om de hoek. Weten dat er een goed filmhuis is, waar je van gebruik maakt. Weten dat er zo'n klein theater is en dat hoeft dus niet een zaal te zijn met duizenden stoelen waar musicals plaatsvinden. Is natuurlijk ook wel goed voor een stad hoor, maar voor de wonende bevolking in die bovenlaag, die wil voorzieningen hebben zoals Concordia. En dat is uit onderzoek gebleken.

Bart: Ja die onderzoeken ken ik ook en die zijn al een paar keer genoemd.

R: Ja, we kennen het.

Bart: Nou heb je mijn laatste vraag ook al ingevuld. Waarin draagt Concordia indirect bij aan de stad Enschede?

R: Ja, dat dus en ik vind het zelf ook wel belangrijk dat wat we nu ook buiten de zalen doen, dus ook aansluiten bij de Culturele Zondag, samenwerken met partners. Ook gewoon mooie kunst brengen voor iedereen. Dus zonder dat je een kaartje koopt, gewoon op straat. Dat vind ik ook een mooie bijdrage.

Bart: Één bonusvraag, ik hoorde bij heel veel mensen toegankelijkheid. Volgens mij is dat ook het motto?

R: Ja het is één van onze kernwaarden.

Bart: Maar is ontoegankelijkheid een vies woord geworden?

R: Ontoegankelijk, dat lijkt me voor kunst heel vervelend, want ja dat geldt voor films als wel voor theater als beeldende kunst, je hebt publiek nodig. En dat hoeft niet meteen een heleboel mensen te zijn, maar je hebt wel, je hebt je toeschouwer nodig. Zonder publiek is er geen theater.

Bart: Nee, het zou heel vreemd zijn.

R: Ja, ik vind het zelf niet goed als je ontoegankelijk bent.

Bart: Oké. Nou dan wil ik je hartelijk bedanken.

R: Graag gedaan.

Bart: Viel het nog een beetje mee?

(einde interview 33:06)

Appendix E

Transcriptie Interview P

Bart: Dinsdag 15 maart 2016. Interview met *****. In hoeverre herken je je in het beeld dat de highbrow voorstellingen. Voor de beeldende kunst, dus de wat abstractere voorstellingen, dat daar wat minder mensen op afkomen?

P: Hoe herken ik dat of erken ik dat?

Bart: Herken je dat beeld? Klopt dat of?

P: Ja dat klopt wel. Daar komen wel minder mensen. Ook al vraag ik me soms af of ik misschien niet te hoge eisen stel aan bezoekersaantallen. Weet je wel? Dat ik iedere maan denk 'oh ik moet er drieduizend, oh ik heb er maar twee duizend'. Terwijl het is natuurlijk een heel mooi aantal. Maar dat ligt nog steeds wel iets moeilijker inderdaad dan de lowbrow dingen, ja.

Bart: En er is dus een soort van benchmark, drie duizend?

P: Nee, dat was nu gewoon puur soort van een..

Bart: Oh gewoon om even uit te leggen, een voorbeeld?

P: Ja.

Bart: Eh, ja, je zei al een beetje hoe je daar tegenover staat. Dus twee duizend is ook mooi, of een bepaald aantal. Iedereen is meegenomen. Ben je er nog bewust mee bezig om eh.. Is het.. Wordt het nog meegenomen, is het belangrijk? Dat er bij de highbrow voorstellingen meer mensen komen of worden minder highbrow voorstellingen gepland?

P: Ik heb het liefst dat ik die wel natuurlijk gewoon programmeer. Ook omdat de mensen.. Het hoort een beetje bij mijn taak vind ik dan. Om de mensen te laten zien wat er is allemaal in de kunstwereld en wat er gebeurt op kunstgebied en als ik alleen maar die andere soort exposities toon, dan geef ik dus een heel eenzijdig beeld en dat vind ik niet oké. Dus ik wil ze wel programmeren, alleen dan kan je insteek anders zijn of dan je er iets omheen bouwen waardoor mensen wel komen en als ze er dan niet zijn dat ik het dan op een andere manier uitleg. Makkelijker handvatten geef of, weet je wel zo.

Bart: Dus anders verpakt?

P: Ja, precies, precies, want dit, wat we nu zien is eigenlijk ook erg highbrow en de expositie van V&B: 'de craze of maybe', maar het is maar net hoe je de tekst schrijft op je uitnodiging. Hè, dat ze wel komen kijken. Of je doe het op de culturele zondag, wat ook iets is. Dat hele evenement is heel erg lowbrow. Als je dan dingen gaat doen, waardoor ze binnen komen, dan kan ik dit soort dingen toch laten zien.

Bart: Dus highbrow op een lowbrow manier gebracht?

P: Ja.

Bart: Net zoals de Wereld Draait Door

P: Oh, dat zou best wel kunnen. Het is heel lang geleden dat ik dat heb gezien. Jeetje. Ja, want het is in ieder geval niet mijn intentie om minder highbrow te brengen, want dat zou ik zonde vinden.

Bart: Ehm, momentje. Ja, daar komen we later nog op terug. Hoe gaat... Is er nog verschil tussen hoe dat nu mee wordt omgegaan en voor de bezuinigingen?

P: Nou, dat weet ik niet zo goed, want ik werk hier natuurlijk nog maar pas. Anderhalf jaar. Dus ik weet niet zo heel goed hoe het daarvoor ging. Toen hadden we ook dat andere pand, , 21 Roosendaal. Daar neerzetten was wel een heel andere sfeer dan wat we hier deden. Maar nu is het hele pand verbouwd en hebben we een andere insteek. Dit heb ik niet zo goed, dit weet ik niet.

Bart: Worden voorstellingen duurder? Worden het duurdere voorstellingen, over het algemeen? Om neer te zetten? Ik weet niet of je ook nog leges moet betalen om dat te mogen..?

P: Maar duurder dan wat? Dan eerst? Dan vroeger?

Bart: Ja.

P: Nou dat weet ik dus ook niet. Want dat anderhalf jaar. Ik weet ook niet wat de ehm..., programmeur voor mij uitgaf aan artist fees. Ik vind het wel belangrijk dat ik iedereen een artist fee geef. Het verschilt een beetje per kunstenaar wat de hoogte daarvan is.

Bart: Oké.

P: Iemand die net begint, die pas is afgestudeerd. Die krijgt van mij een lagere fee dan bijvoorbeeld V&B. Die al internationaal geroemd zijn en weet je wel?

Bart: Oké. Hoe ga je om met hogere kosten? Ga je dan minder bijvoorbeeld in ehm.. Je moet altijd wat hebben hangen denk ik?

P: Ja, dat moet ik dus van te voren, voordat ik mijn jaarplan maak zeg maar, moet ik daar al over nadenken. Ik heb een bepaald budget en dat kan ik verdelen over die kunstenaars en daar komen nog heel veel andere kosten bij; transportkosten; reiskosten of als ze hier nog iets gaan maken ook productiekosten. Dus dat moet ik een beetje bedenken. Een paar dure expo's zeg maar en wat minder dure expo's.

Bart: Ja. Dat lijkt me met beeldende kunst.. Ja, hoe noem je dit? Beeldende kunst hè. Dan is duur niet altijd beter hè?

P: Nee, maar dat is.. Ik snap de vraag. Maar daar moet ik dan dus voor hoeden, dat als ik iets duurs heb, dat het wel goed is. Dat ik het, zeg maar, waard vind.

Bart: Als je het vergelijkt met theatervoorstellingen ofzo, da kun je als je meer geld betaald er meer man op het toneel staan of grotere set ofzo. Dat geldt denk ik niet zo zeer voor.. Of denkt u dat dat geldt.

P: Nou je kan dan natuurlijk andere namen aantrekken en hoeveel ze al hebben gedaan, of ze nationaal bekend zijn of internationaal. Of zelfs voor hier iets gaan maken. Dan moeten ze.. Als ik kunstenaars vraag om iets heel nieuws te maken, dat is wat anders dan wanneer ze dingen uit hun stock halen, weet je wel. Dat is voor hun heel makkelijk: ‘oh ik heb dit nog wel en dat’, ‘hartstikke mooi, hang maar op’. Of ze gaan iets maken, nou daar ben je misschien wel een maand mee bezig. En dat is dan ook weer duurder. Maar als het dat waard is, als ik het werk zo goed vind, dat ik het de mensen van Enschede en Twente wil laten zien, heb ik daar meer geld voor over.

Bart: Dat zelf laten maken is natuurlijk wel leuker voor de mensen.

P: Ja, dat is zeker leuk. Ja. Wat we nou in de voorste ruimte hebben hangen. Heb je dat gezien?

Bart: Ja, dat heb ik net gezien.

P: Ja, leuk hè?

Bart: Ja erg spectaculair.

P: Precies! Nou dat hebben ze dus hier gemaakt. En wat hierna komt, een kunstenaar uit Zweden, die gaat ook voor deze ruimte echt iets maken. Dus dat is super leuk.

Bart: Ja, dus gespist op hoe het hier..

P: Precies, dus op het licht en op de muren en op de vloer. Die is in dit geval dan grijs. Maar dat je daar iets mee doet. Of als je.. de verhoudingen van de muren en de hoe de lampen hangen. Weet je wel, dat je dat allemaal laat meespelen in je beeld.

Bart: Hoe gaat Concordia om met het zo veel mogelijk aantrekken van bezoekers? Het lijkt op de eerdere vraag.

P: Dus hoe we dat doen, zeg maar?

Bart: Ja.

P: Wij hebben een marketing afdeling. Marketing en Communicatie afdeling. Die maakt flyers voor de exposities en posters en dat soort dingen. Daar stuurt men persberichten uit naar de regionale en landelijke pers. We doen aan social media, dus Twitter hebben we en Instagram en Facebook en even zien... We staan in van die agenda dingen van de Stad Enschede enzo. Van voor de hand liggende dingen. En dan heb je natuurlijk ook nog de kunstbladen, de Kunstbeeld en de Metropolis enz. en de Witte Raaf, daar kan je ook je agenda naar toe sturen. Dat staat dan in het blad. Dat vind ik natuurlijk heel erg fijn, want dat zijn de bladen die de kunstenaars lezen. Dus ik wil graag die mensen laten zien wat wij doen. Dus daar staan we altijd in.

Bart: Vindt Concordia het belangrijk om zo veel mogelijk bezoekers te trekken?

P: Ja, want één van de doelstellingen is dat we kunst voor iedereen toegankelijk willen laten zijn en naar zo veel mogelijk mensen kunst willen brengen. Dus dan is het aantal toch wel van belang, ja.

Bart: In hoeverre heeft Concordia zich op het tonen van cultuur in de highbrow sferen, in het hogere segment, is dat veranderd ten opzichte van eerder..?

P: Ik snap de vraag niet.

Bart: De verhouding tussen highbrow en lowbrow voorstellingen, zitten daar nog wijzigingen in?

P: Oh, zo. Nou, ik weet dus niet zo goed hoe het een paar jaar geleden was, maar ik probeer dat wel lekker te mengen, zeg maar.

Bart: Dus van alles wat?

P: Ja en nu heb ik dus dit ook hier staan, hier beneden, dus V&B, maar boven staan Wakker, dat is Enschedees-Hengelo's kunstenaars initiatief. Dat is wel weer heel erg lowbrow, maar die doe ik dan weer tegelijkertijd. Want die lowbrow mensen lopen hier wel weer langs en die zien dan dit. En andersom natuurlijk ook, de highbrow, de kunstenaars die dit hebben gemaakt, die zien wat lowbrow mensen maken. Weet je? Dus dat dat mekaar een beetje..

Bart: Ja.

P: Dat mengt met elkaar.

Bart: Het is heel divers eigenlijk? Probeer je dat vaker dat je van allebei eentje doet of..? Er zijn meer dingen eigenlijk.

P: Ja, we hebben er nu drie. Daar ben ik wel handiger in aan het worden. Doet hij het wel?

Bart: Ja. Ik schrok even.

P: Ooh gelukkig, alles voor niks gedaan. Ja, dat ik daar wat handiger in wordt.

Bart: Maar er zitten..., is het duidelijk te zien wat highbrow en lowbrow is, voor jou?

P: Voor mij, ja. Maar voor het publiek weet ik het niet. Dat weet ik niet, dat is toch moeilijk in te schatten. Hoe de ander kijkt, weet je?

Bart: Zoals dit? Dit is even ter verduidelijking dat hoeft ik niet op te schrijven. Dit is dan highbrow? Of niet?

P: Ja, ik denk dat de mensen dat vinden. Voor mij niet, maar ja dat is maar net dus of je er in zit of niet. Maar ik denk dat de mensen hier bij wel een beetje tekst en uitleg nodig hebben. Toch? Of heb je meteen als je dat ziet van 'oh vet' of 'leuk'?

Bart: De oppervlakkige beleving van mij? De face value? Vraag je daar naar?

P: Oh, oh, wat een termen allemaal. Dat is het jargon, dat ken ik niet.

Bart: Nee, oké, we gaan even verder.

P: Hoe heet dat? Face value?

Bart: Ja, dat is het eerste, de eerste indruk. Gewoon wat je puur op het oog ziet. Het begrip voor de kunst gaat veel dieper uiteindelijk, natuurlijk. Als je weet wat er bedoelt wordt, als je weet waar het over gaat.

P: Precies ja.

Bart: Als je weet waarom ze bepaalde dingen hebben gedaan. Dan is het een stuk bredere beleving. En dat face value, want meeste mensen hebben gewoon face value: 'oh, wat is dat mooi of lelijk.'

P: Ja dat is zo. Precies, ik wist niet dat dat zo heet. Face value.. Face value..

Bart: In hoeverre richt Concordia zich op de bovenlaag van de bevolking?

P: Nou, we willen ons richten op alle lagen van de bevolking. We willen echt gewoon voor iedereen er zijn. Dus, we kunnen ons wel met een aantal voorstellingen op een specifieke groep richten, maar dan moet ik me in een heel jaar, ook op een andere groep gaan richten. Zodat we wel iedereen in een heel jaar hebben bereikt.

Bart: Maar, bijvoorbeeld bezoekers van het Tros muziekplein hier, daar richt jullie je ook op.

P: Ja, ja, want voor iedereen. Alleen ga ik niet, zeg maar, programmeren, eh hoe zeg je dat nou, hoe zeg je dat nou politiek correct zeg maar. Ik ga, zeg maar, niet aan waarde vermindering doen, snap je? Dus..

Bart: De waarde van Concorida..

P: Ja, van het werk dat ik laat zien. Want lowbrow is niet hetzelfde als slechter werk dan bijvoorbeeld de highbrow. Dat is wel echt iets totaal anders. Het is om hoe makkelijk je er in stapt, zeg maar.

Bart: Het is iets laagdrempeliger?

P: Precies, maar het is niet per se dat de kwaliteit van het werk minder is dan de highbrow exposities.

Bart: Dat is wel een goed onderscheid om te maken.

P: Ja, want ik zou bijvoorbeeld nooit.. In muziek vind ik het altijd wel makkelijk uit te leggen. Je hebt zeg maar Bach, gespeeld door, nou noem eens iets, door iets heel geweldigs. Het Philharmonisch Orkest ofzoiets. En je hebt Bach gespeeld door, hoe heet die?

Bart: André Rieu?

P: Precies en ik zou nooit André Rieu doen. Dat is gewoon.. Die brengt het minder goed. Ik bedoel het is geweldig hoe die dat publiek weet te bereiken, dat doet die echt top, maar de uitvoering van de muziekstukken is gewoon slechter. Dat hoor je. Dus ik zou nooit iets van André Rieu.., snap je?

Bart: Hij wordt ook wel omschreven als het goud van oud van de klassieke deuntjes, met prinsessen jurken verkoopt die het aan het publiek.

P: Precies, ja en dat doet ie heel goed, maar ja als je meer aandacht besteed aan de jurken dan aan hoe ze de maat moeten houden of zoiets, weet je. Oh, ik vind dat heel erg. Of ben je een fan? Sorry.

Bart: Nee, ik van dat heel mooi gezegd. Ik bedoelde dat moet je niet met aanzien van de persoon, moet je een beetje wetenschappelijk houden.

P: Ja

Bart: Nee, maar André is wel een goed voorbeeld, wetenschappelijk, want het wordt ook onderzocht hoe hij..

P: Oké. Ja, want hij doet dat echt heel goed. Hij weet heel veel mensen ervoor te interesseren en ik vind het jammer dat het gewoon net niet goed wordt uitgevoerd. Nou ja, je snapt het.

Bart: Maar wel mooi dat je dat kunt horen, dat slechte oor van mij... Met een zich terugtrekkende overheid, hoe ziet Concordie, artistiek gezien, de komende jaren voor zich?

P: Oké, eh. Ja ik persoonlijk zie daar niet zo veel problemen. Ook omdat we subsidies ook krijgen uit andere fondsen. We hadden laatst een kinderexpositie staan: 'er was eens' en daar had ik bij het VSB fonds een hele grote subsidie van gekregen. Dus ook al zouden we vanuit de overheid dan minder krijgen er zijn nog genoeg andere fondsen. Mondriaan fonds, Bernhard fonds en allemaal andere dingen die je kan aanschrijven. En als dan echt, zeg maar, de nood aan de man zou zijn, daar vind ik dan ook wel weer wat op. Ja, maar dat zie ik dan wel weer.

Bart: Alle antwoorden zijn goed.

P: Voor jou, precies. Ja, nou dat je dan exposities langer laat staan. Dat je daarmee dan wat uitspaart, want dan hoeft je een nieuwe expositie niet te betalen, maar dat je dan, bijvoorbeeld die ik nou heb staan, die staat zes weken, maar dat ik die dan 12 weken laat duren.

Bart: Maar eigenlijk zeg je nu ik zie eigenlijk geen problemen in de toekomst en ik zou heel hard moeten nadenken om een bedreiging te zien aankomen?

P: Ja, het is meer omdat...

Bart: Omdat er zoveel fondsen zijn

P: Ja en ik hou me daar nooit zo bezig met die politiek. Je moet natuurlijk wel, maar het is niet zo dat ik daar nu al over in ga zitten. Maar dit is misschien meer persoonlijk. Misschien moet ik dat vanuit mijn werk wel gewoon doen, maar die aanleiding zie ik nu ook gewoon

nog niet. En als ik minder geld krijg kan ik het daar ook van doen. Omdat als je een beetje in die scene zit, je kent al die mensen, is het ook veel makkelijker om die kunstenaars toch net iets minder te geven bijvoorbeeld. Of dat je het werk niet laat brengen door een duur een of ander transportbedrijf, maar dat ze het zelf brengen met een busje. Ja, allemaal van dat soort dingen. Ja, dat vind ik heel moeilijk. Nee, daar zie ik niet zo'n probleem.

Bart: Hoe zou je de waarde van kunst omschrijven?

P: Leuke vragen. Ja, nou, dat eh, pfoe. Volgens mij.. Daar denk ik natuurlijk wel eens aan. Maar volgens mij, omdat ik daar elke dag mee bezig ben, ik heb zelf dan de AKI gedaan, dus het is gewoon mijn ding, zeg maar. Ga je er natuurlijk niet bij stil staan van 'nou hoe belangrijk is dit voor mij?'. Je gaat ook niet elk moment nadenken over 'oh hoe adem ik', 'oh ademen is echt belangrijk voor mij' 'goh als ik niet meer zou ademen...'

Bart: Dus kunst is als ademen, zeg maar?

P: Ja, of zoals Picasso het zei... Oh, nou ben ik het ook nog kwijt. Oh ja, 'waarom is kunst belangrijk?' vroeg iemand hem op zijn iets niet en toen zei hij: 'waarom vliegt een vogeltje'. Het is je ding en ja ik weet niet als ik het niet zou hebben dan is alles toch een stuk minder leuk.

Bart: Is het van iedereen een ding?

P: Eh, nee. Toch? Dat hoeft ook niet. Dat hoeft van mij echt niet. Er was een hele tijd geleden, toen meldde de regering dat ze wilde heel graag dat iedereen toch naar het museum gingen en gingen ze allemaal rare fratsen uit halen om te zorgen dat iedereen naar.., maar als het je niet boeit. Het moet niet of zo. Het is heel fijn dat wij het aanbieden, daar doen we ook heel erg ons best voor en we willen dat graag, maar als het je dan nog steeds echt niet boeit. Dan niet, natuurlijk niet.

Bart: Hoe denk je dat Concordia de waarde van kunst omschrijft? Hoe Concordia daar in staat?

P: Ja, dat het je level wel verrijkt. Want als je dan wel die moeite doet, om wel te komen. Ook al zou het je niet boeien, je wordt er wel wat rijker van. In die zin dat je anders tegen dingen aankijkt, of ziet wat er eigenlijk allemaal mogelijk is in de wereld. Dat laat het wel heel goed zien eigenlijk: wat er allemaal mogelijk is in de wereld.

Bart: Dus kunst is een verrijking en een blik verbreder?

P: Ja

Bart: Zonder kunst is.. Wat is er zonder kunst? Als er geen kunst was?

P: Nou dan is voor mij wel erg triest allemaal. Ja, en, omdat het voor mij wel erg dramatisch allemaal klinkt. Ik ben ook moeder en dus ik heb zeg maar de kunst en de kindjes zeg ik altijd en als je dan moet kiezen kies je natuurlijk voor de kindjes. Maar oké. Ja het precies zo.. Het is nou ook weer niet zo dramatisch als het kan overkomen, snap je?

Bart: Ik vind het wel mooi hoe je er met hart voor spreekt hoor. Dat is wel grappig, ja. Waar draagt Concordia indirect bij aan de stad Enschede?

P: Nou, er is geen andere plek als Concordia in heel Enschede. Wij zitten midden in de stad. Wij zijn een podium voor actuele beeldende kunst. Dat betekend eigenlijk zo'n beetje dat we..., ja hoe zeg je dat nou, dat je kunst op het podium biedt, weet je wel. Dus dat we het gewoon graag willen laten zien. Op zo'n plek kan dat natuurlijk fantastisch, omdat hier zoveel mensen rondlopen in het centrum. We hebben geen winstoogmerk, dat soort dingen. We laten het niet zien, die kunstwerken, om te verkopen. We laten het alleen maar zien om de mooiheid van de kunst en omdat we denken dat het de mensen kan verrijken of dat het iets met het publiek kan doen.

Bart: Dus het betekend voor de stad, betekend dat er een plek is waar kunst hangt, waar andere taken..

P: Ja en ook een open plek. We hebben echt een lage drempel. Als je hier naar buiten kijkt, weet je, je hebt hier die wand van glas, maar onze vloer loopt gewoon gelijk over in de stoep. Dus ook letterlijk hebben we gewoon geen drempel.

Bart: Haha, dat is mooi gezegd.

P: Moet ik weer net aan denken, is echt vet leuk. Maar eh, want je hebt ook wel galleries in Enschede, maar die zijn er wel allemaal op gericht om het werk te verkopen en als je daar dus binnenkomt komt er meteen iemand naar je toe en zegt van: 'oh, bent u geïnteresseerd in dat', weet je, echt die verkoop. En dat maakt natuurlijk ook weer een soort drempel. Je wilt niet perse kopen, je wilt ook gewoon kijken en er van genieten. Eh, we hebben nog een klein beetje tijd.

Bart: Oh nee, ik zat even te kijken naar de opnames. Excuus hoor.

P: Nee tuurlijk niet, dat snap ik wel.

Bart: Ik wordt er gestresst van en ga ik opletten. Dan denk ik 'dat gaat niet meer goed'.

P: Maar het gaat goed toch? Hij loopt nog? Dus vind ik het belangrijk dat Concordia er is omdat we zo open zijn en dus ook voor iedereen. We zijn er echt voor iedereen, niet alleen voor mensen met geld die dan geïnteresseerd zijn in kunst die wat willen kopen.

Bart: Oke, ja dat raakt dan de laatste vraag. Eigenlijk heb je al gezegd hoe definieert Concordia haar eigen bestaansrecht. Wat zou het ergste zijn als Concordia..? Wat betekent het als Concordia er niet meer zou zijn? Om het even om te draaien.

P: Dan hebben kunstenaars een hele mooie plek minder om hun werk te tonen en dat is voor het publiek jammer maar ook voor de kunstenaars, want je wilt gewoon je werk laten zien. Dat is wat je wilt als kunstenaar en deze plek is daar heel erg mooi voor, ook om hoe het is verbouwd, om dat licht wat naar binnen komt en de muren hoe die staan enz. Dus de plek is fijn voor de kunstenaars en het publiek mist dan gewoon heel erg veel. Want de andere expositie ruimtes in Enschede, we hebben er een paar meer hè, het bijvoorbeeld, die voelen heel anders. Die zijn gewoon minder open. Je moet een eindje voor fietsen. Het is niet midden in het centrum. Dat heeft een heel andere sfeer en ik vind de sfeer van Concordia gewoon heel erg belangrijk voor de stad. En het soort kunst dat ik laat zien ook.

Bart: Voor de inwoners, dus niet voor de kunstenaars, dat die een podium missen

P: Oh ja, precies, dat dan dus eigenlijk ook eh... Oh dat was wat ik net bedoelde, dat je dus niet te ver hoeft te fietsen en...

Bart: Oh oké. Ja. Iets dieper?

P: Oké, het soort werk dat ik laat zien

Bart: Ja, meer wat.. de inwoners van Enschede of die iets zouden missen of zo?

P: Ja, dat denk ik wel, want hetaanbod van ons is heel erg divers. Ik laat heel veel zien. Ik laat ook werk zien van mensen die ze misschien wel kennen. Van de Achterbuurvrouw of.., weet je wel, wat ik doe ik veel met Enschedese kunstenaars. Ja vooral het soort werk dat ik laat zien, denk ik, want, ja, die andere ruimtes hier, het is of heel... heel eh...

Bart: En als culturele instelling an sich?

P: Alles samen?

Bart: Ik zeg dat omdat Enschede is niet zo als Amsterdam of Groningen, zeg maar, zoiets.

P: Wat bedoel je?

Bart: Nee, dat in Enschede best wel een kaalslag is wat dat betreft. Daar zat ik een beetje op te mikken. Hoe noem je dat? Een beetje een guur aanbod. Als je het vergelijkt met Nijmegen en..

P: Ja daar is meer. In Amsterdam is ook gewoon heel veel meer.

Bart: Maar ook steden die net zo groot zijn als Enschede. Dat het daar ook meer is. Dat hier de mentaliteit anders lijkt.

P: Ja, het is soms een heel moeilijk publiek. Dat is zo. Een beetje stug. Dat klopt, maar toch hebben we elke maand toch wel die twee duizend bezoekers. Dus denk ik dan doen we wel iets goed, zeg maar. Het gaat natuurlijk niet alleen om de aantallen ook wat ze er dan van vinden. Ja, de mensen die ik spreek die zijn dan tevreden, maar dat vind ik zelf ook wel lastig. Ja.

Bart: Nou dan was dat het.

P: Oh. Wat een slechte afsluiter.

Bart: Nee

(Einde interview na 26:23)